

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Формування та використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду»

Студентки 2 курсу, 6 групи,
спеціальності 072

«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Страхування»

Покас Юлії
Володимирівни

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Савченко Наталія
Григорівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Волосович Світлана
Василівна

Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ.....	6
1.1. Місце і роль пенсійного страхування у системі соціального захисту населення.....	6
1.2. Механізм формування і використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду України.....	11
РОЗДІЛ 2 СТАН ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	16
2.1. Аналіз розвитку бюджету Пенсійного фонду України.....	16
2.2. Розміри державних пенсій та їх вплив на рівень соціального захисту населення.....	26
РОЗДІЛ 3 РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИДАТКІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	33
3.1. Вдосконалення механізму формування бюджету Пенсійного фонду.....	33
3.2. Пріоритетні напрями розвитку фінансового забезпечення видатків Пенсійного фонду України.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми. Рівень пенсійного забезпечення громадян в Україні є однією з найголовніших проблем соціально-економічного розвитку держави протягом багатьох років.

Пенсійна система в кожній країні - це важлива складова соціального захисту населення. Від ефективності цієї системи залежить добробут населення та рівень стабільності у суспільстві. Їй властиві складні проблеми, які спричинені певною мірою недоліками діючої системи пенсійного забезпечення, недосконалістю механізму її фінансування.

Розвиток пенсійної системи як елемента соціального захисту населення, не може здійснюватися окремо від реформування суспільно-політичних та соціально-економічних процесів. Це обумовлює необхідність комплексного державного управління реформами в системі пенсійного забезпечення та соціальній політиці, удосконалення відповідних організаційно-економічних механізмів у цих сферах. Проблемами цієї галузі є те, що держава проводить надмірно соціалізовану політику, при цьому не маючи для цього достатньої кількості фінансових ресурсів. Стан потенціалу реального сектора економіки фактично не створює необхідної доданої вартості. Для вирішення проблем підвищення соціальних стандартів держава йде на штучне збільшення доходів шляхом все більшого втручання в реальні економічні процеси та збільшення податкового навантаження, а також емісії грошей. Це призводить до досить стриманого розвитку реального сектору економіки та накопичення інвестиційного потенціалу.

Через високу соціальну значущість пенсійна реформа потребує комплексного аналізу та розроблення відповідної загальнонаціональної стратегії. Теоретичні та методологічні аспекти формування та використання коштів Пенсійного фонду України, визначення чинників, які негативно впливають на формування доходів бюджету Пенсійного фонду України, стали предметом дослідження таких науковців, як О. Адамик [3], І. Ковалів [16], О.П. Коваль [17],

І.В. Панченко [29], І.В. Рура [36], А.А. Сидорчук [39], Л.П. Сідельникова [40], І.Я. Чугунов [48], [49], [50], Н.Г. Савченко [37], О.М. Кукурудз [18].

Метою дослідження є наукове обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку пенсійного забезпечення та розробка практичних рекомендацій щодо його реформування.

Завдання даної роботи були сформовані на основі мети дослідження:

- визначити місце і роль пенсійного страхування у системі соціального захисту населення;
- розкрити джерела надходження та напрями використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду;
- здійснити аналіз розвитку бюджету Пенсійного фонду України;
- оцінити вплив розмірів державних пенсій на рівень соціального захисту населення;
- розробити напрями вдосконалення фінансового забезпечення видатків Пенсійного фонду.

Об'єктом дослідження є державна система пенсійного забезпечення населення.

Предметом дослідження є механізм формування та використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду України.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених у роботі завдань використовувалися такі основні методи: загальнонаукові методи пізнання (аналіз, синтез, метод теоретичного узагальнення) – для розкриття сутності поняття «пенсійне страхування», для визначення теоретичних основ, принципів і тенденцій соціального захисту населення; системного аналізу – для розкриття побудови механізму формування та використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду; діалектичний метод пізнання – для встановлення причин і наслідків використання альтернативних форм соціального страхування та пенсійного забезпечення; статистичного аналізу – для дослідження, порівняння, аналізу та оцінки показників формування бюджету та використання коштів Пенсійного фонду; логічні підходи, спеціальні прийоми – для прогнозування та

розробки пропозицій з удосконалення системи функціонування бюджету Пенсійного фонду.

Елементами наукової новизни є: обґрунтовано, що обсяг фінансових ресурсів, якими розпоряджається Пенсійний фонд, має бути збережений та подальша фінансова політика має бути спрямована на зростання рівня соціальної захищеності застрахованих осіб та членів їх сімей. У зв'язку з цим необхідно: забезпечити фінансову збалансованість бюджету Пенсійного фонду за рахунок пошуку альтернативних джерел наповнення бюджету; раціонально розподіляти кошти Пенсійного фонду у відповідності до поставлених завдань; посилити державний фінансовий контроль за використанням ресурсів Пенсійного фонду.

Практичне завдання одержаних результатів полягає в тому, що розроблені та науково обґрунтовані результати дослідження можуть бути використані в практичній роботі Пенсійного фонду для подальших досліджень даної тематики.

Робота включає вступ, три розділи, висновки та пропозиції, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

1.1. Місце і роль пенсійного страхування у системі соціального захисту населення

Основною складовою системи соціального захисту населення є пенсійне забезпечення, що виступає як базова і важлива гарантія стабільного розвитку суспільства, оскільки охоплює одночасно інтереси як працездатного, так і непрацездатного населення. Саме пенсійне забезпечення розглядається як особливий складовий елемент соціальної функції держави і водночас як сукупність методів задоволення матеріальних потреб тих верств населення, які, відповідно до чинного законодавства, мають право на отримання пенсії. Пенсійне забезпечення є однією з основних гарантій матеріального забезпечення непрацездатних громадян, оскільки для непрацездатних пенсіонерів пенсія фактично стає основним джерелом їх існування.

Відповідно до ст. 1 «Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» загальнообов'язкове державне соціальне страхування розуміють як систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом (роботодавцем), громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом [27].

Система пенсійного забезпечення як складова соціального захисту населення зародилась досить давно. Еволюція суспільного розвитку та фінансових відносин привели до виокремлення пенсійного захисту населення у вагомий фінансовий складовий елемент, що стало одним із дієвих інструментів стимулювання

людського капіталу та вагом економічним чинником, який містить інвестиційну складову зростання [49].

Структура системи пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів, які ми можемо прослідкувати на рис.1.1

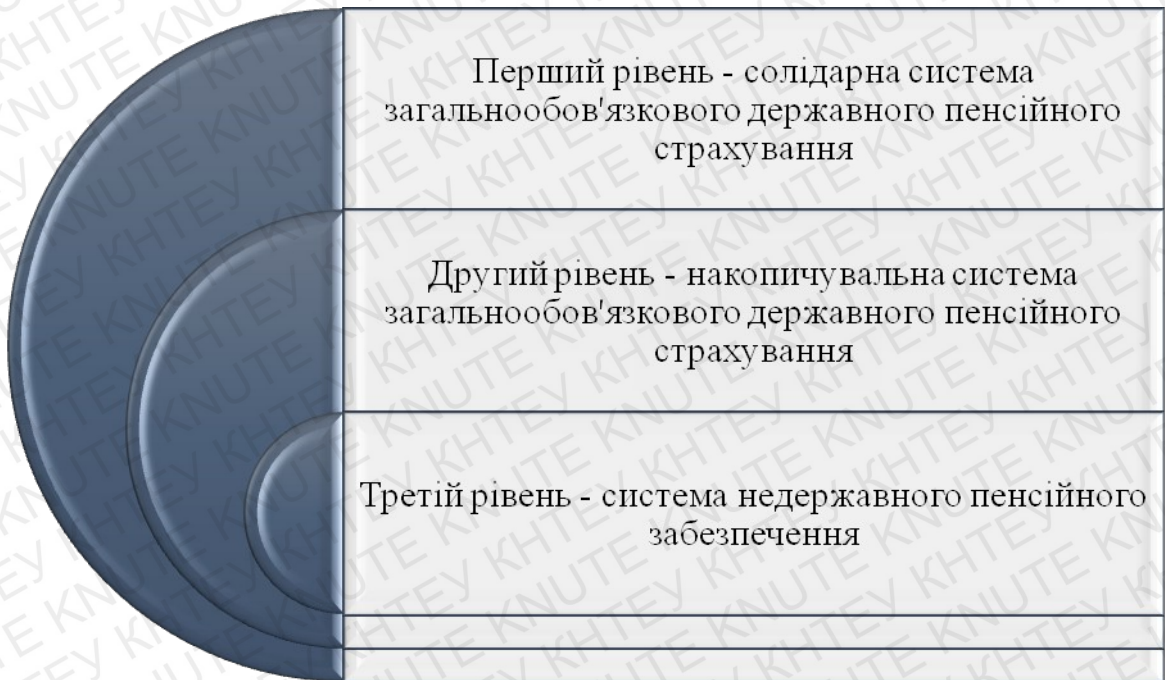

Рис. 1.1. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні [27]

Перший рівень - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Другий рівень - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат.

Третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Для окремих категорій громадян законами України можуть встановлюватися умови, норми і порядок їх пенсійного забезпечення, відмінні від загальнообов'язкового державного пенсійного страхування і недержавного пенсійного забезпечення.

Громадяни України можуть бути учасниками та отримувати пенсійні виплати одночасно з різних рівнів системи пенсійного забезпечення в Україні. Обов'язковість участі або обмеження щодо участі громадян у відповідних рівнях системи пенсійного забезпечення в Україні та отримання пенсійних виплат встановлюються законами з питань пенсійного забезпечення.

Питання участі іноземців і осіб без громадянства в системі пенсійного забезпечення в Україні та участі громадян України в іноземних пенсійних системах регулюються відповідно цим Законом, іншими законами з питань пенсійного забезпечення та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [27].

Система соціального захисту та соціальних гарантій є способом реалізації соціальної політики держави. Однією з основних гарантій соціального захисту, зміст якого зводиться до підтримки матеріального добробуту громадян та їхніх сімей після виходу на пенсію за віком, інвалідністю або в разі втрати годувальника, є пенсійне забезпечення.

Важливим елементом механізму реалізації прав громадян на пенсійне забезпечення є система різних соціальних нормативів. Це необхідна умова того, щоб соціальні нормативи набули статусу державних мінімальних соціальних стандартів, тобто встановлених державою на кожний визначений період мінімальних розмірів матеріальних та інших благ, які гарантують соціально

прийнятий рівень їх споживання і призначені для встановлення обов'язкового мінімуму витрат (бюджетних, коштів підприємств) на такі цілі [42].

У табл 1.1 систематизовано основні етапи проведення пенсійних реформ в Україні.

Таблиця 1.1

Генезис реформування пенсійної системи України [3, 16, 17]

Етап	Роки	Характеристика етапу
1	2	3
I етап	1991-1993 роки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прийняття Закону України «Про пенсійне забезпечення». 2. Створення пенсійної системи України шляхом її виділення з бюджетів системи соціального страхування. 3. Розширення категорій пільгових пенсій.
II етап	1994-2000 роки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення персоніфікованого обліку для застрахованих осіб. 2. Формування недержавних пенсійних фондів. 3. Прийняті «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». 4. Схвалені «Основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні».
III етап	2001-2009 роки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прийнятті «Основні напрями реформування системи пенсійного забезпечення населення України». 2. Призначення пенсій на основі даних персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. 3. Прийнято Закони України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення». 4. Реформовано солідарний рівень пенсійної системи та створено третій рівень – система добровільного пенсійного забезпечення. 5. Фізичним особам-підприємцям надано право обирати спрощену систему оподаткування фізичних осіб.
IV етап	2010-2016 роки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Набув чинності Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». 2. Ухвалено Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», яким регламентувалося введення в дію накопичувального рівня системи пенсійного забезпечення, а також поступове підвищення пенсійного віку до 65 років для чоловіків та жінок.

Продовження таблиці 1.1

V етап	з 2017 року	1. Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій», відповідно до якого: 1.1. Запроваджено єдині правила визначення розмірів пенсійних виплат, а також нового механізму індексації пенсій. 1.2. Встановлено гнучкий коридор пенсійного віку (60-65 років). 1.3. Запроваджено можливість компенсації відсутнього страхового стажу (не більше 5-ти років). 1.4. Скасовано особливі умови виходу на пенсію.
-----------	----------------	---

Проаналізувавши табл. 1.1, ми дійшли висновку, що основні етапи пенсійних реформ в Україні здійснювались за двома напрямками: по-перше, застосування параметричних заходів, що спрямовані на зміну окремих параметрів пенсійної системи (страховий стаж, зміна розміру страхових внесків, пенсійний вік тощо); по-друге, проведення структурних змін, що передбачає створення нових інститутів пенсійного страхування.

З приводу ефективності функціонування пенсійної системи України в умовах її реформування вітчизняні вчені мають неоднозначне ставлення. Так, Лібанова Е.М. зазначає: «Система пенсійного забезпечення залишається соціально несправедливою - як за професійною, так і за гендерною ознакою. В Україні традиційно зарплата працівників бюджетної сфери не перевищує 70% від зарплати працівників промисловості. В результаті пенсії колишніх вчителів, лікарів, працівників культури зі стажем більше 40 років ледь перевищують мінімальні. У той же час деякі пенсіонери - і не завжди ті, у кого є виняткові заслуги перед Україною, - отримують пенсії у кілька тисяч гривень. Дуже низькими залишаються пенсії у жінок» [20].

Якщо говорити про інші проблеми пенсійного забезпечення, то на думку Кукурудз О.М.: «В існуючому пенсійному забезпеченні принцип страхування реалізується не повною мірою і, по суті, має адміністративно-розподільчий характер та не забезпечує залежності розміру пенсій від розміру сплачених внесків. Також не забезпечується взаємозв'язок між трудовою діяльністю працівника і розміром його пенсії, відсутня зацікавленість працівника у

формуванні пенсійного бюджету» [18].

Отже, зважаючи на це, пенсійна система України залишається неефективною та потребує подальшого реформування та досягнення більш високих стандартів соціально-економічного забезпечення пенсіонерів.

1.2. Механізм формування і використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду України

Важливими питаннями ефективного функціонування пенсійної системи в Україні є вирішення проблеми збалансованості бюджету Пенсійного фонду України, оптимізація механізму формування доходної бази в частині надходжень до бюджету Пенсійного фонду за рахунок диверсифікації таких джерел надходжень.

Одним з пріоритетних напрямів соціальної політики держави в умовах розвитку ринкових відносин є удосконалення системи соціального страхування як основи соціального забезпечення населення, де найбільш складним та значущим процесом на даному етапі розвитку суспільства є пенсійне забезпечення. Реалізація місії державного пенсійного страхування в Україні передбачає акумулювання необхідних для цього фінансових ресурсів. На цьому етапі реформування української пенсійної системи нарощення доходів та збалансування бюджету ПФУ є найбільш гострими проблемами державного пенсійного страхування. Обсяг доходів упродовж останніх років є недостатнім для здійснення передбачених видатків, а значить, має місце бюджетний дефіцит. Зрозуміло, що зростаючі обсяги пенсійних виплат потребують адекватного збільшення фінансових можливостей Пенсійного фонду.

Доходи та видатки Пенсійного фонду України відображаються у його бюджеті. Бюджет Пенсійного фонду – план утворення і використання цільового страхового фонду, що формується за рахунок страхових внесків до солідарної системи та надходжень з інших джерел (державний бюджет, фонди соціального страхування, добровільні внески тощо) [22].

З джерелами формування фінансових ресурсів Пенсійного фонду можна ознайомитися на рис. 1.2.

Доходи Пенсійного фонду України формуються з таких джерел:

- страхові внески (частина надходжень від єдиного соціального внеску);
- інвестиційний дохід, який отримується від інвестування резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах;
- кошти державного бюджету та цільових фондів, що перераховуються до Пенсійного фонду;
- суми від фінансових санкцій за порушення встановленого порядку нарахування, обчислення і сплати страхових внесків та використання коштів Пенсійного фонду, а також суми адміністративних стягнень;
- благодійні внески підприємств, організацій, установ, населення;
- інші надходження.

Рис. 1.2. Джерела надходження фінансових ресурсів Пенсійного фонду

Найбільшу частину в бюджеті Пенсійного фонду України становлять страхові внески.

Обліком платників єдиного внеску, забезпеченням збору та веденням обліку страхових коштів, контролем за повнотою та своєчасністю їх сплати, веденням Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснює Пенсійний фонд України. Єдиний соціальний внесок буде сплачуватися саме на його рахунки. Потім ці суми будуть розподілятися серед фондів соціального страхування [11].

Усі суб'єкти господарювання в Україні незалежно від форми власності повинні здійснювати нарахування внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на фонд оплати праці працівників, які працюють на умовах трудового та цивільно-правового договорів. Роботодавці зобов'язані щомісяця

подавати до фіскальних органів звітність з єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за найманих працівників [4].

Цей платіж замінив собою чотири окремих нарахування, які нараховували та утримували на фонд оплати праці працюючих, а саме до Пенсійного фонду, до фондів страхування на випадок безробіття, до фонду із тимчасової втрати працездатності, до фонду від нещасних випадків на виробництві (рис. 1.3). Усе це стало одним єдиним платежем [48].

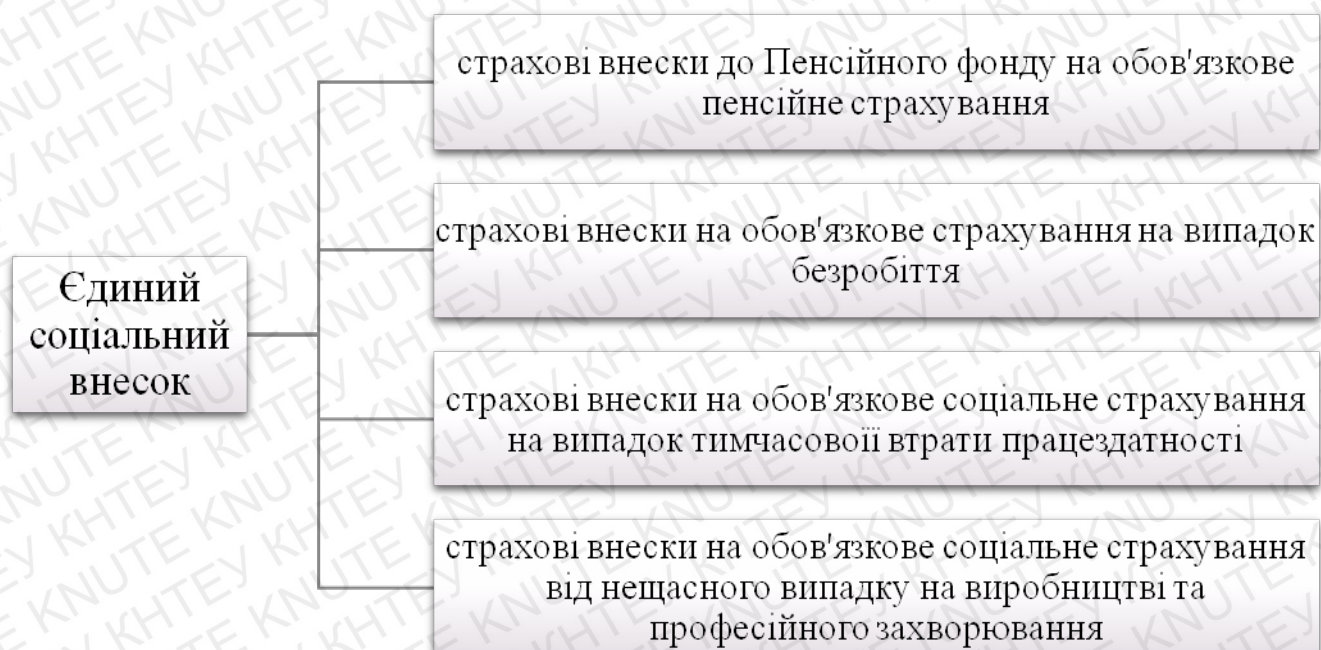

Рис.1.3. Трансформація системи державного соціального страхування [26, с.368]

Як зазначив Р.В. Сидоренко, нарахування і сплата внесків з ЄСВ відбувається одночасно з виплатою доходу працівнику. Варто відзначити один важливий момент: сплата внесків з ЄСВ є обов'язком роботодавця і не залежить від його фінансового становища. Зобов'язання з ЄСВ мають найвищий пріоритет серед інших зобов'язань суб'єкта господарювання за винятком зобов'язань з оплати праці [38, с. 141–143].

Доходи бюджету Пенсійного фонду України будь-якого рівня необхідно ув'язувати з його видатками. Загалом у державі це порівнюється під час

складання бюджету Пенсійного фонду України, що є самостійним фінансовим документом [5].

Видатки на утримання органів Пенсійного фонду здійснюються на основі кошторису, затвердженого головою правління Фонду. Виходячи з двоїстості характеру видатків бюджетних установ, вони поділяються на касові та фактичні.

Касовими видатками вважаються всі виплати, здійснені з поточних чи реєстраційних рахунків як готівкою, так і шляхом безготівкових перерахувань. Повернення грошових коштів на рахунки приводить до відновлення, тобто зменшення касових видатків. Основним завданням обліку касових видатків є забезпечення контролю за цільовим витрачанням бюджетних коштів відповідно до кошторисних асигнувань.

Фактичні видатки — це дійсні, кінцеві видатки установи, оформлені відповідними документами, разом із видатками за неоплаченими рахунками кредиторів. Ці видатки відображають фактичне виконання норм, затверджених кошторисом, вони є показником кінцевого виконання кошторису установи, тому в разі виконання планового обсягу робіт вони мають відповідати сумах асигнувань за кошторисом.

Фактичні видатки, як правило, не збігаються з касовими ні в часі, ні в сумі. Якщо установа має у своєму розпорядженні запаси матеріалів, то фактичні видатки на здійснення планового обсягу робіт можуть перевищувати касові, бо витрата матеріалів не спричинюється до зменшення грошових коштів на рахунках. Якщо кошти, отримані з банку, витрачено за прямим призначенням відповідно до кошторису, наприклад видатки за електроенергію, газ, воду, телефон, поточний ремонт та інші послуги, то фактичні видатки збігаються з касовими. Такі видатки називаються прямими.

В органах Пенсійного фонду касові й фактичні видатки планують і обліковують за єдиною номенклатурою видатків. Бюджетну класифікацію видатків покладено в основу планування видатків, їх синтетичного й аналітичного обліку. Ця класифікація істотно впливає на всю організацію бухгалтерського обліку та звітності органів Пенсійного фонду [4].

Кошти Пенсійного фонду України використовуються на:

- виплату пенсій, передбачених законодавством;
- надання соціальних послуг;
- фінансування адміністративних витрат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду;
- оплату послуг з виплати та доставки пенсій;
- формування резерву коштів Пенсійного фонду [33].

Пенсійний фонд України у солідарній системі акумулює та використовує фінансові ресурси. У структурі бюджету Пенсійного фонду основним джерелом надходження коштів є страхові пенсійні внески. Основним напрямом використання бюджету є виплата пенсій пенсіонерам.

РОЗДІЛ 2

СТАН ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз розвитку бюджету Пенсійного фонду України

Пенсійний фонд України – державна інституція, до функцій якої належить забезпечення своєчасної виплати пенсій, соціальної допомоги інвалідам, інших соціальних виплат та проведення обліку пенсійних внесків. Окрім того, він є гарантом стабільності пенсійного забезпечення населення України. Бюджет Пенсійного фонду України та його формування на плановий період є важливим процесом, що має враховувати інтереси громадян та гарантувати відповідні виплати і надходження.

Проект бюджету ПФУ на плановий рік складається протягом місяця з дати ухвалення Закону України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік.

Розробка проекту бюджету ПФУ здійснюється в кілька етапів:

- аналіз виконання показників бюджету ПФУ за минулі бюджетні періоди;
- аналіз основних прогностичних макропоказників економічного й соціального розвитку України (ПФУ отримує інформацію про кількість пенсіонерів, економічно-активного населення, розміру середньомісячної заробітної плати тощо, направляючи запит до Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства фінансів України);
- аналіз прогностичних розмірів державних соціальних гарантій на наступний рік;
- розробка заходів для визначення організаційно-методичних основ бюджетного планування.

Для розрахунку власних надходжень до бюджету ПФУ використовує дані прогностичних показників надходжень єдиного внеску на загальнообов'язкове

державне соціальне страхування. Ці дані ПФУ отримує від Міністерства фінансів України.

При проведенні розрахунків власних надходжень використовуються дані про прогнозні надходження коштів від сплати ЄСВ, визначені центральним органом виконавчої влади, що формує податкову і митну політику, спільно з ПФУ та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Проект бюджету ПФУ складається на плановий бюджетний період, а на наступні два бюджетні періоди формується прогноз.

Згідно із затвердженими постановою КМУ показниками бюджету ПФУ розробляє бюджетну документацію.

Бюджетна документація поділяється на:

1. річну бюджетну документацію, що включає:
 - річний розпис доходів бюджету ПФУ;
 - річний розпис видатків бюджету ПФУ;
 - кошторис видатків на фінансування адміністративних витрат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на органи ПФУ;
2. помісячну бюджетну документацію, що включає:
 - помісячні розписи основних груп доходів бюджету ПФУ;
 - помісячні розписи основних груп видатків бюджету ПФУ;
 - плани асигнувань бюджету Пенсійного фонду на фінансування адміністративних витрат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на органи ПФУ.

Після затвердження бюджету ПФУ структурний підрозділ, відповідальний за організацію бюджетного процесу, доводить інформацію (у вигляді лімітних довідок) на адресу головних управлінь про обсяги асигнувань окремо за кожною програмою видатків на фінансування адміністративних витрат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на органи ПФУ.

Затвердження кошторисів:

- кошториси головних управлінь затверджує Голова правління ПФУ;

- кошториси районних управлінь затверджує начальник головного управління.

Штатні розписи затверджуються в місячний строк з початку року:

- штатні розписи головних управлінь затверджує Голова правління ПФУ;
- штатні розписи районних управлінь затверджує начальник головного управління [23].

Виконання бюджетів, планів по доходах та видатках, а також цільове та ефективне використання коштів забезпечується головними та районними управліннями ПФУ [31].

Як відомо, Пенсійний фонд України щорічно складає «Звіт про виконання показників бюджету Пенсійного фонду України». Пропонуємо розглянути більш детально такі документи за останні 3 роки (з 2016 по 2018 роки). Отже, звіт про виконання показників бюджету Пенсійного фонду України у 2016, 2017, 2018 році відображено у додатку А [12], Б [13], В [14].

Фактичні загальні видатки Пенсійного фонду у 2018 році становили 358,6 млрд грн, що на 67,1 млрд грн, або на 23,0%, більше порівняно з 2017 роком (рис.2.1).

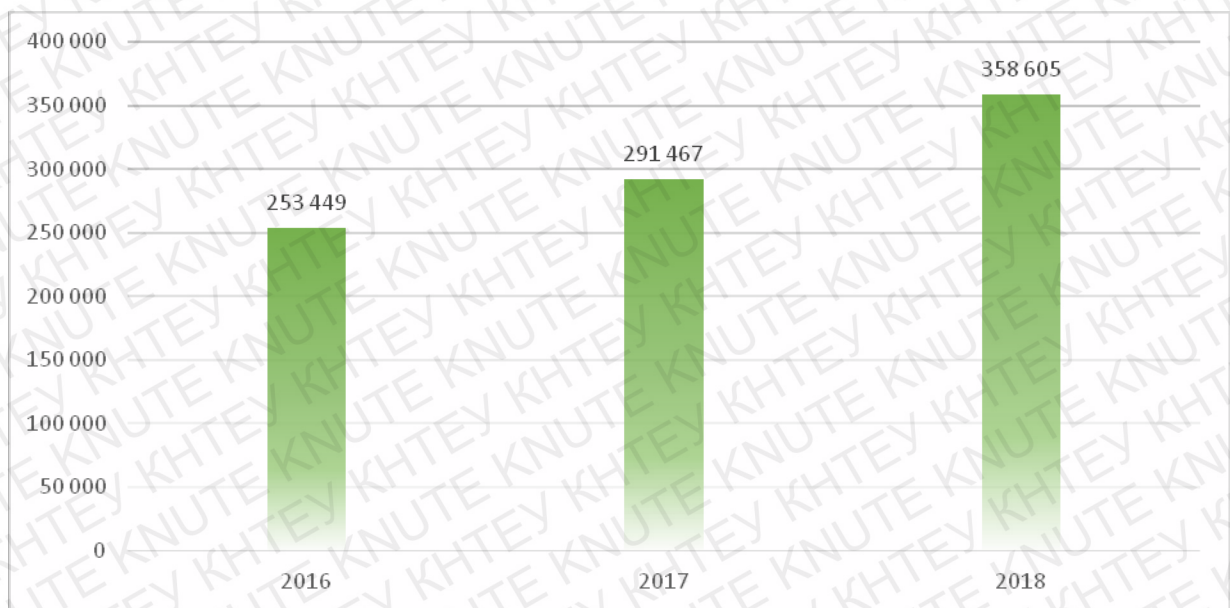

Рис.2.1. Видатки Пенсійного фонду у 2016-2018 роках, млн. грн [14]

На пенсійні виплати спрямовано 352,7 млрд грн. Інші видатки – 5,9 млрд грн, із них – 1,5 млрд грн – оплата послуг поштових підприємств з виплати та доставки пенсій (0,4% загальних видатків), 4,4 млрд грн – адміністративні видатки (1,2%) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Забезпечення видатків Пенсійного фонду України власними коштами і розрізі регіонів (областей) за 2018 рік, тис. грн [14]

№ з/п	Назва регіону, області	Надходження власних коштів, тис. грн	Видатки, які фінансуються за рахунок власних коштів, тис. грн.	Всього видатків	Відсоток забезпечення власними ресурсами	
					Видатків, які фінансуються за рахунок власних коштів, %	Загальних видатків, %
1	Вінницька	5 264 690,9	8 289 461,1	12 370 063,4	63,5	42,6
2	Волинська	3 235 729,7	4 480 687,2	7 81 764,3	72,2	45,7
3	Дніпропетровська	13 326 121,7	26 781 410	34 251 656,6	49,8	38,9
4	Донецька	7 125 275,3	27 781 007,7	33 096 415,9	28,8	21,5
5	Житомирська	4 303 383,4	6 715 491	10 423 847	64,1	41,3
6	Закарпатська	3 370 475,8	4 261 544,6	6 954 071,1	79,1	48,5
7	Запорізька	6 665 794,4	14 320 384,4	17 989 394,3	46,5	37,1
8	Івано-Франківська	3 993 104,3	6 243 554,8	9 652 575,7	64	41,4
9	Київська	7 608 880,7	12 223 980,4	17 604 751,9	62,2	43,2
10	Кіровоградська	3 309 383,1	5 574 160,9	7 804 060,9	59,4	42,4
11	Луганська	2 399 241,3	9 539 180,4	12 922 015,9	25,2	18,6
12	Львівська	9 545 159,4	13 706 539,6	19 603 248,5	69,6	48,7
13	Миколаївська	4 014 65,1	6 965 529,7	9 324 378	57,6	43,1
14	Одеська	8 345 522,4	12 869 528	18 154 947,1	64,8	46
15	Полтавська	5 788 646,2	10 031 185,8	13 310 283	57,7	43,5
16	Рівненська	3 787 051,2	4 988 637,5	7 874 48,2	75,9	43,5
17	Сумська	3 677 400,1	7 096 686,9	9 531 885,1	51,8	38,6
18	Тернопільська	2 887 359,1	4 570 764	7 001 556,2	63,2	41,2
19	Харківська	11 002 124,6	19 39 214,1	25 282 517,8	57,8	43,5
20	Херсонська	3 004 318,5	5 707 636,3	7 890 695,2	53,3	38,6
21	Хмельницька	4 288 652	6 975 865,4	10 564 387,8	61,5	40,6
22	Черкаська	3 950 980,2	8 088 464,6	11 329 405,3	48,8	34,9
23	Чернівецька	2 415 084,2	3 580 980,6	5 648 102,4	67,4	42,8
24	Чернігівська	3 674 234,8	6 461 630,6	9 378 537,4	56,9	39,2
25	м. Київ	75 059 626,8	25 431 686,1	33 125 145,2	295,1	226,6
	Центральний апарат	1 401,8	431 473,4	434 476	0,3	0,3
	По Україні	202 084 292	259 166 685,1	358 604 589,2	78	56,4

У 2018 році видатки на пенсійні виплати становили 352,7 млрд, що на 66,1 млрд грн більше у порівнянні з 2017 роком.

За міжнародними зобов'язаннями забезпечено своєчасну виплату пенсій громадянам України, які проживають за кордоном, на суму 152,9 тис. дол. США та 2 248,8 тис євро, що зображено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Виплата пенсій громадянам України, які проживають за кордоном у 2018 році [14]

№ з/п	Країни	На 01.01.2019		
		Чисельність, осіб	Сума до виплати річна, дол. США	Сума до виплати на місяць на 1 особу, дол. США
1	Азербайджан	1	166,38	13,87
2	Білорусь	16	29 205,94	152,11
3	В'єтнам	5	3957,12	65,95
4	Ізраїль	42	58 681,55	116,43
5	Канада	6	9 302,33	129,2
6	Польща	29	18 215,92	52,34
7	США	20	29 495,38	122,9
8	Хорватія	2	3 263,08	135,96
9	Швеція	1	647,96	54
10	Болгарія	926	262 872,73	23,66

Пенсіонерам іноземних держав, які проживають на території України, здійснено виплату пенсій на суму 124 млн грн.

Адміністративні витрати, пов'язані з виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України, у 2018 році склали 4 451,4 млн грн, що становить 1,2% загальних річних видатків Пенсійного фонду, та 99,9% запланованих витрат.

Порівняно з 2017 роком адміністративні видатки в абсолютній сумі збільшилися на 929,1 млн грн (26,4%). При цьому їх питома вага у загальних видатках Пенсійного фонду залишилася незмінною. У структурі адміністративних видатків частка заробітної плати з нарахуваннями становила 3 716,1 млн грн

(83,5%). На придбання товарів і послуг використано 408,4 млн грн (9,2%), оплату комунальних послуг – 113,2 млн грн (2,5%), інші поточні видатки (сплата податків та зборів, обов’язкових платежів) – 13,6 млн грн (0,3%) та капітальні видатки (в тому числі придбання комп’ютерної техніки) – 200,1 млн грн (4,5%) (див. рис.2.2).

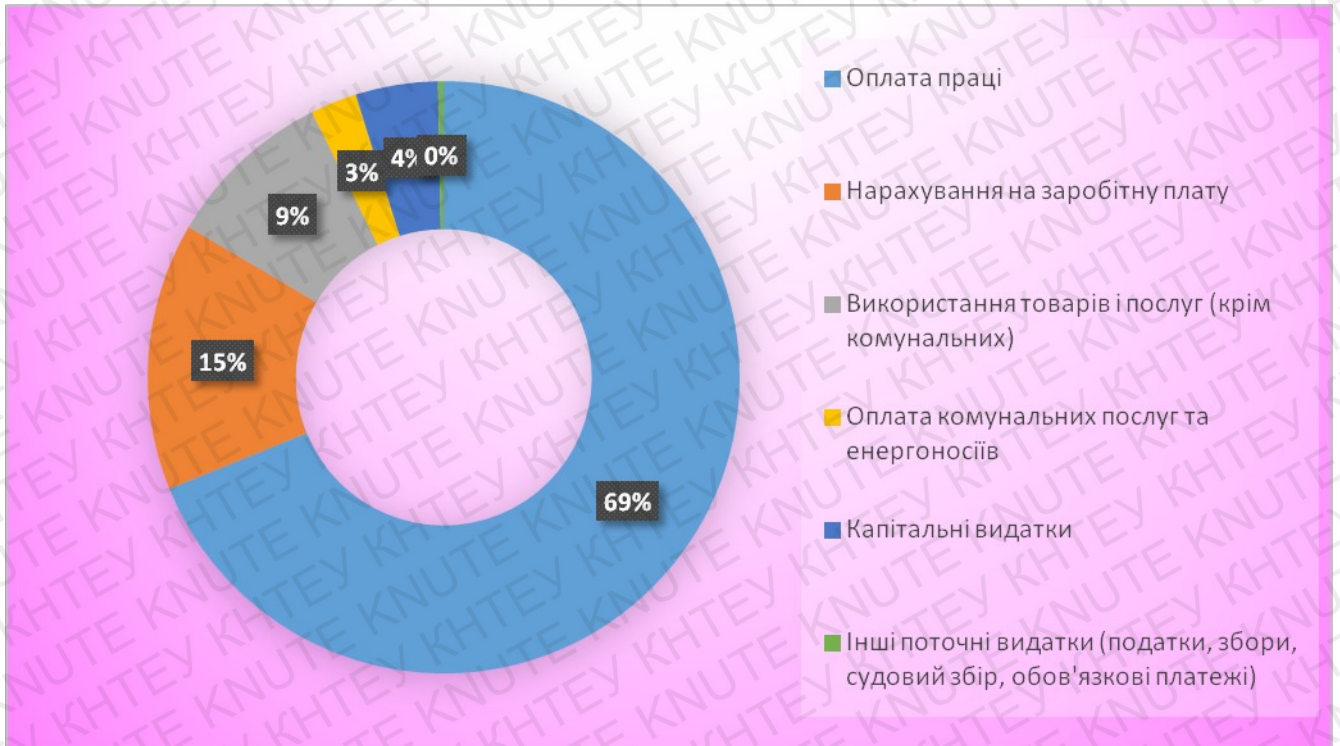

Рис 2.2. Структура адміністративних видатків у 2018 р., % [14]

Середня заробітна плата в територіальних управліннях Фонду у 2018 році зросла на 31,3%: з 8 680,0 грн до 11 396,0 грн у порівнянні з 2017 роком.

Протягом 2018 року загальні доходи бюджету Пенсійного фонду становили 352,2 млрд грн.

Порівняно з 2017 роком загальні доходи зросли на 59,8 млрд грн, або на 20,5%. У структурі загальних доходів 202,1 млрд грн (57,4%) – власні, 150,1 млрд грн (42,6%) –кошти Державного бюджету, що зображено на рис. 2.3.

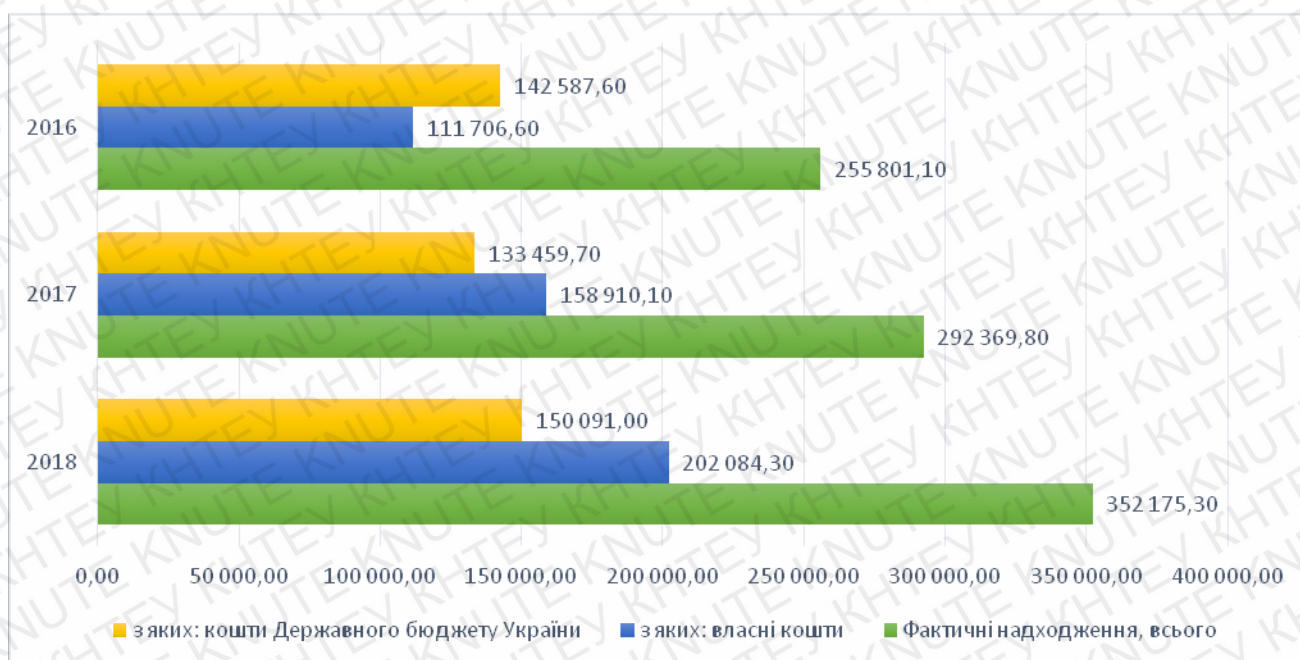

Рис.2.3. Фактичні надходження до бюджету Пенсійного фонду України у 2016-2018 роках, тис. грн [12], [13], [14]

У 2018 році власні доходи Пенсійного фонду становили 202,1 млрд грн. Фактичні власні доходи менші за плановий показник на 4,8 млрд грн, або 97,7%. За 2018 рік власні надходження зросли порівняно з 2017 роком на 43,2 млрд грн, або 27,2%, що знаходиться в додатку Г [14].

За джерелами надходжень власні доходи розподіляються:

- частина ЄСВ, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування – 196,9 млрд грн (97,4% суми власних доходів);
- інші власні доходи – 5,2 млрд грн (2,6% суми власних доходів).

Якщо говорити про загальну заборгованість зі сплати платежів до Пенсійного фонду та ЄСВ, то на 1 січня 2019 року становила 29,1 млрд грн, з чим можна знайомитися на рисунку 2.4.

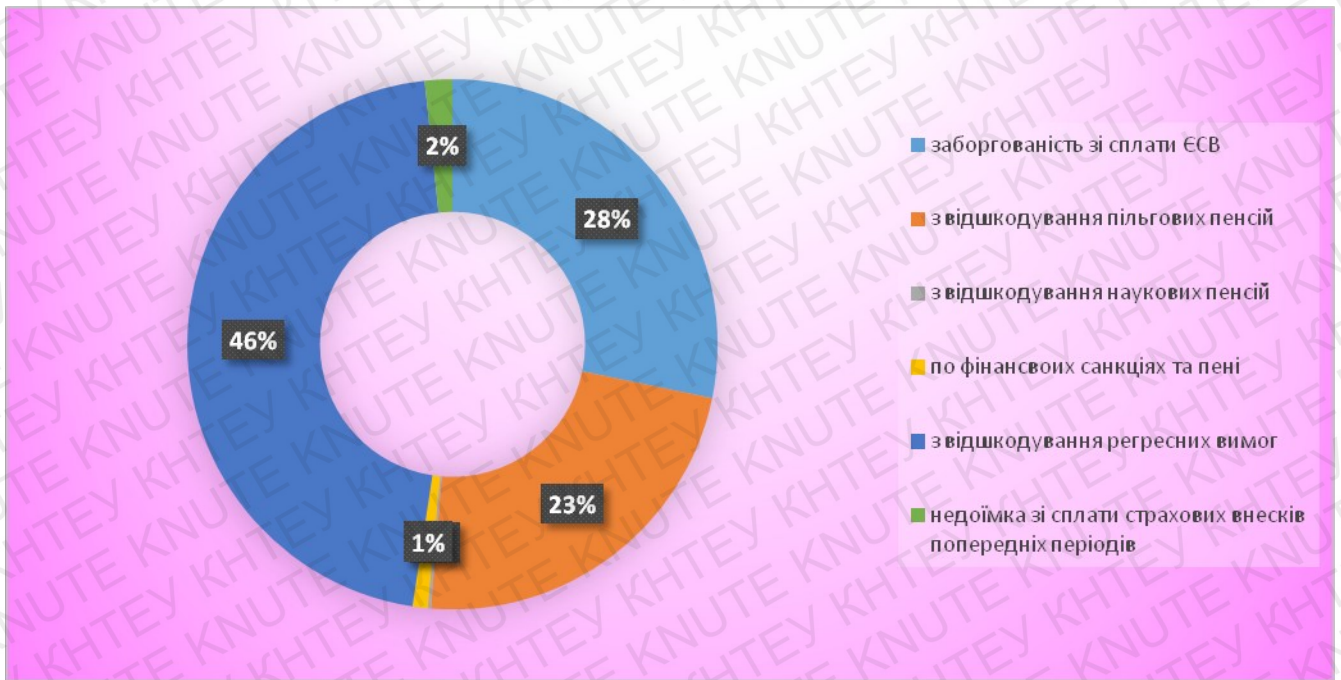

Рис. 2.4. Загальна заборгованість зі сплати платежів до Пенсійного фонду та ЄСВ на 1 січня 2019 року, % [14]

До структури заборгованості зі сплати платежів до Пенсійного фонду та ЄСВ належать:

- заборгованість зі сплати ЄСВ– 15,2 млрд грн (52,2% загальної суми боргу), з якої заборгованість фізичних осіб-підприємців 7,4 млрд грн;
- з відшкодування пільгових пенсій – 12,4 млрд грн (42,5%);
- з відшкодування наукових пенсій – 0,1 млрд грн (0,4%);
- по фінансових санкціях та пені – 0,5 млрд грн (1,7%);
- з відшкодування регресних вимог – 24,7 млн грн (0,1%);
- недоїмка зі сплати страхових внесків попередніх періодів – 0,9 млрд. грн (3,1%).

Із загальної суми заборгованості 6,5 млрд грн, або майже 22,3%, – це борги підприємств, які перебувають у різних процедурах банкрутства, та платників, у яких відсутні активи для звернення стягнення. Протягом 2018 року загальна заборгованість з платежів до Пенсійного фонду зросла на 8,1 млрд грн (38,6%), зокрема, борг із відшкодування пільгових пенсій зріс на 1,7 млрд грн, зі сплати ЄСВ – на 6,5 млрд грн, у тому числі відбулось зростання заборгованості фізичних

осіб-підприємців у порівнянні з 01.01.2018 на 5,4 млрд грн, або 83,1%, загального росту заборгованості з єдиного внеску.

Основними причинами зростання заборгованості є:

- несплата зобов'язань щодо сум ЄСВ фізичними особами-підприємцями;
- відсутність коштів на фінансування заборгованості та поточних зобов'язань державних підприємств з відшкодування сум фактичних витрат на виплату та доставку пільгових пенсій.

Органами Фонду проводилась робота, спрямована на скорочення обсягів заборгованості з платежів до Пенсійного фонду України.

У 2018 році з Державного бюджету України виділено асигнувань Пенсійному фонду України на загальну суму 150,1 млрд грн (рис 2.9).

Розподіл коштів державного бюджету:

- на пенсійне забезпечення військовослужбовців, виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України – 131,6 млрд гривень;
- на сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за деякі категорії застрахованих осіб (постанова Кабінету Міністрів України від 2 березня 2011 року № 178) та покриття недоотриманої суми коштів від застосування пільгового розміру єдиного внеску підприємствами, в яких працюють особи з інвалідністю – 18,5 млрд гривень;
- погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду – 0,007 млрд гривень.

Із загальної суми асигнувань з держбюджету у 2018 році на покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України спрямовано 32,1 млрд грн, що на 24 млрд грн менше, ніж у 2017 році. Це пояснюється зростанням власних доходів Пенсійного фонду України.

Дефіцит бюджету Пенсійного фонду України у 2018 році становив 36,9 млрд грн, що на 19,2 млрд грн (34,2%) менше відповідного показника за 2017 рік.

Питома вага дефіциту коштів Пенсійного фонду України у 2018 році в загальному обсязі видатків Фонду становила 10,3%, при цьому у 2017 році – 19,2%, у 2016 – 31,3%. В обсязі ВВП дефіцит Пенсійного фонду становив у 2018 році – 1,1%, у 2017 – 1,9%, у 2016 – 3,3% [14].

Відповідно до статті 43 Бюджетного кодексу України тимчасові касові розриви Пенсійного фонду України, пов'язані з виплатою пенсій, покриваються з єдиного казначейського рахунку. Погашення наданих позик відбувається щомісячно за рахунок власних надходжень після завершення виплатного періоду. У 2018 році Пенсійному фонду надано позик на загальну суму 89,5 млрд грн; погашено 84,7 млрд грн., що можна прослідкувати на рис.2.4 [15].

Вивчивши динаміку основних фінансових показників Пенсійного фонду України можна говорити про те, що недотримання основних економічних законів при формуванні бюджету Пенсійного фонду зумовило значні обсяги його дефіциту та спричинило суттєву зміну структури доходів і видатків. У ході аналізу діяльності Пенсійного фонду України було виявлено, що її головною проблемою є дисбаланс дохідної та видаткової частин бюджету як наслідок системного порушення принципу економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів і внутрішнього валового продукту.

За таких умов порушується принцип загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, визначений ст. 7 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»[33], щодо обов'язкового фінансування за рахунок коштів Пенсійного фонду витрат, пов'язаних із виплатою пенсій та наданням соціальних послуг в обсягах, передбачених цим законом, і відкладається на невизначений термін перетворення Пенсійного фонду в самоврядну, самоокупну організацію.

2.2. Розміри державних пенсій та їх вплив на рівень соціального захисту населення

Державні соціальні стандарти — це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій [10].

Державні соціальні гарантії - встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму. Соціальні норми і нормативи - показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами [32].

Основні державні соціальні гарантії встановлюються законами з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень. До числа основних державних соціальних гарантій входять:

- 1) мінімальний розмір заробітної плати;
- 2) мінімальний розмір пенсії за віком;
- 3) неоподатковуваний мінімум доходів громадян;
- 4) розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат.

Основні державні соціальні гарантії, які є основним джерелом існування, не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом [10].

Пропонуємо розглянути розміри пенсійних виплат, здійснених Пенсійним Фондом у 2018 році.

У 2018 році Пенсійним фондом забезпечено виплату пенсій 11,5 млн громадян. Протягом 2018 року проведено підвищення розміру пенсій:

- особам, звільненим з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб;
- працюючим пенсіонерам;
- з 1 липня та з 1 грудня у зв'язку зі зміною прожиткового мінімуму.

Середній розмір пенсії протягом 2018 року зріс на 166,51 грн (6,7%) – з 2479,15 грн на 1 січня 2018 року до 2645,66 грн на 1 січня 2019 року.

На 1 січня 2019 року на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 11 470,4 тис пенсіонерів, що на 255,0 тис осіб менше порівняно зі станом на 1 січня 2018 року, що можна прослідкувати на рис.2.5.

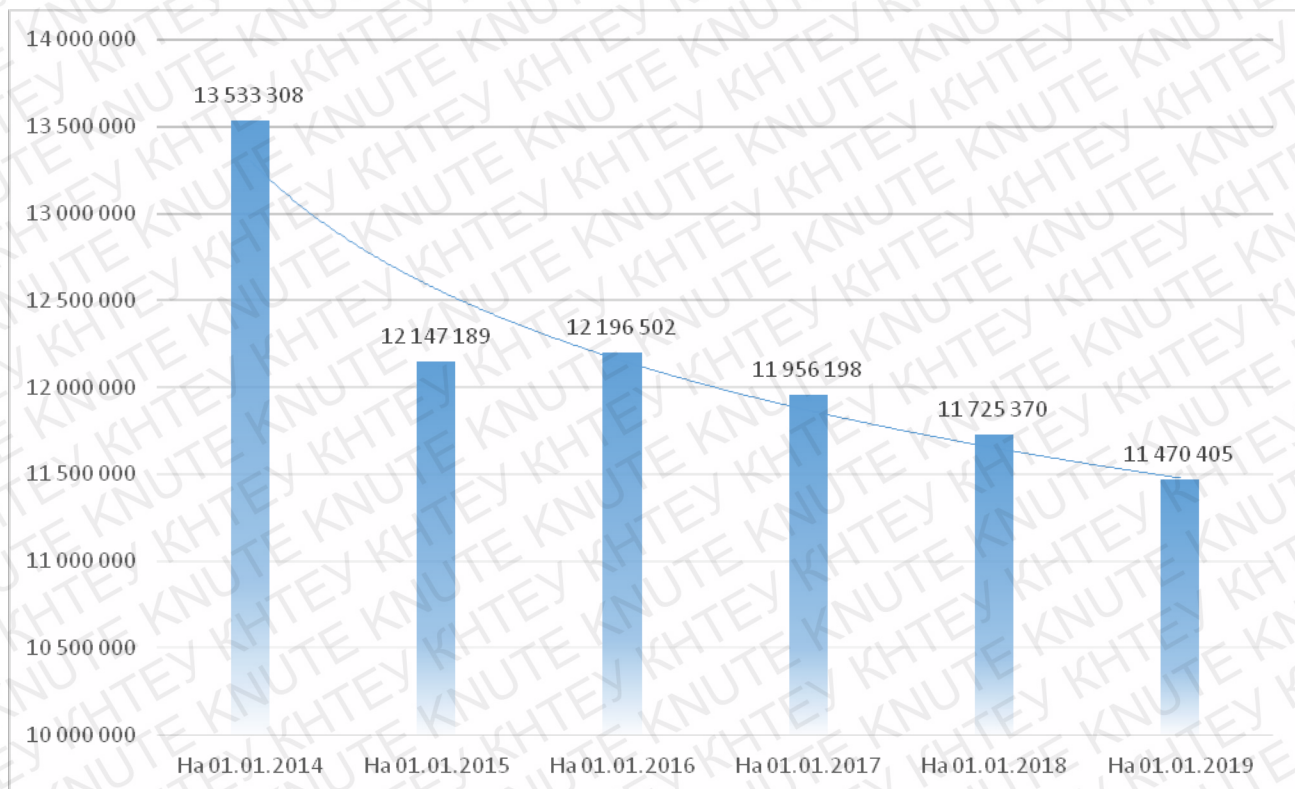

Рис.2.5. Динаміка чисельності пенсіонерів, осіб [6]

Із загальної чисельності пенсіонерів: 7010,1 тис жінок (61,1%) та 4460 тис чоловіків (38,9%).

Середній розмір пенсії по Україні на 1 січня 2019 року становив 2645,66 грн, що на 166,51 грн, або 6,7%, більше, ніж у січні 2018 року.

Мінімальний розмір пенсії за віком, згідно з статтею 28 Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058 встановлюється при наявності страхового стажу не менше у чоловіків — 35 років, у жінок — 30 років (для призначених до 01.10.2011 відповідно 25 і 20 років), на рівні прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Ми порівняли

мінімальний розмір пенсії за віком станом на 01.01.2018 та на 01.01.2019. З такими показниками можна ознайомитися на рисунку 2.6.

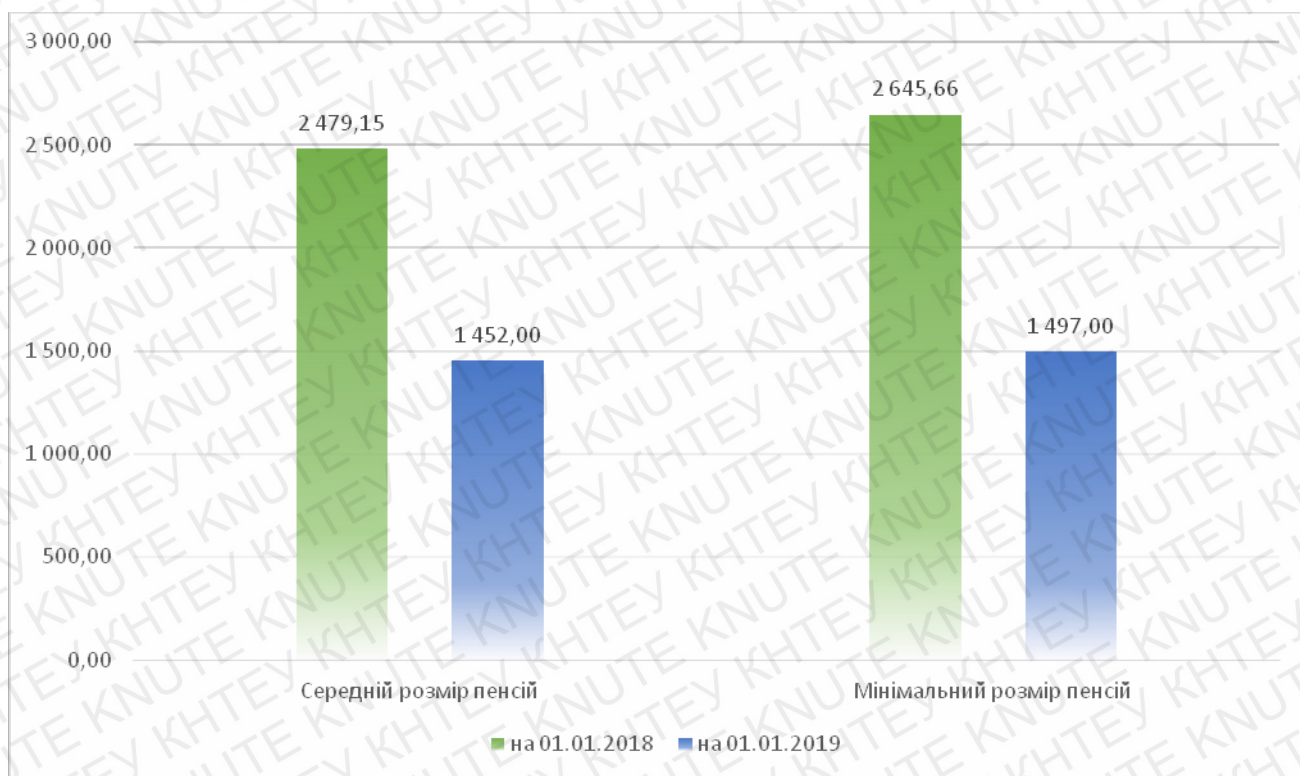

Рис.2.6. Структура середнього розміру пенсій та мінімального розміру пенсій на 01.01.2018 та 01.01.2019 р.

Як бачимо, за аналізовані періоди відбулося збільшення рівнів середнього розміру пенсії на 6,7% та мінімального розміру пенсії на 3,1%.

За видами призначених пенсій чисельність пенсіонерів на 01.01.2019 розподілилася так:

- за віком – 8693,0 тис осіб;
- по інвалідності – 1415,3 тис осіб;
- у разі втрати годувальника – 645,7 тис осіб;
- за вислугу років – 629,1 тис осіб;
- соціальні пенсії – 84,0 тис осіб;
- довічне грошове утримання суддям у відставці – 3,3 тис осіб.

За розмірами пенсій чисельність пенсіонерів розподіляється:

- до 1 400 грн – 83,5 тис осіб;
- від 1 401 грн до 1 500 грн – 2 097,6 тис осіб;

- від 1 501 грн до 2 000 грн – 3 788,1 тис осіб;
- від 2 001 грн до 3 000 грн – 2 781,5 тис осіб;
- від 3 001 грн до 4 000 грн – 1 203,0 тис осіб;
- від 4 001 грн до 5 000 грн – 574,1 тис осіб;
- від 5 001 грн до 10 000 грн – 802,9 тис осіб;
- понад 10 000 грн – 139,7 тис осіб.

Наглядно показати таке розбиття у відсотковому значенні до загальної чисельності - рис.2.7.

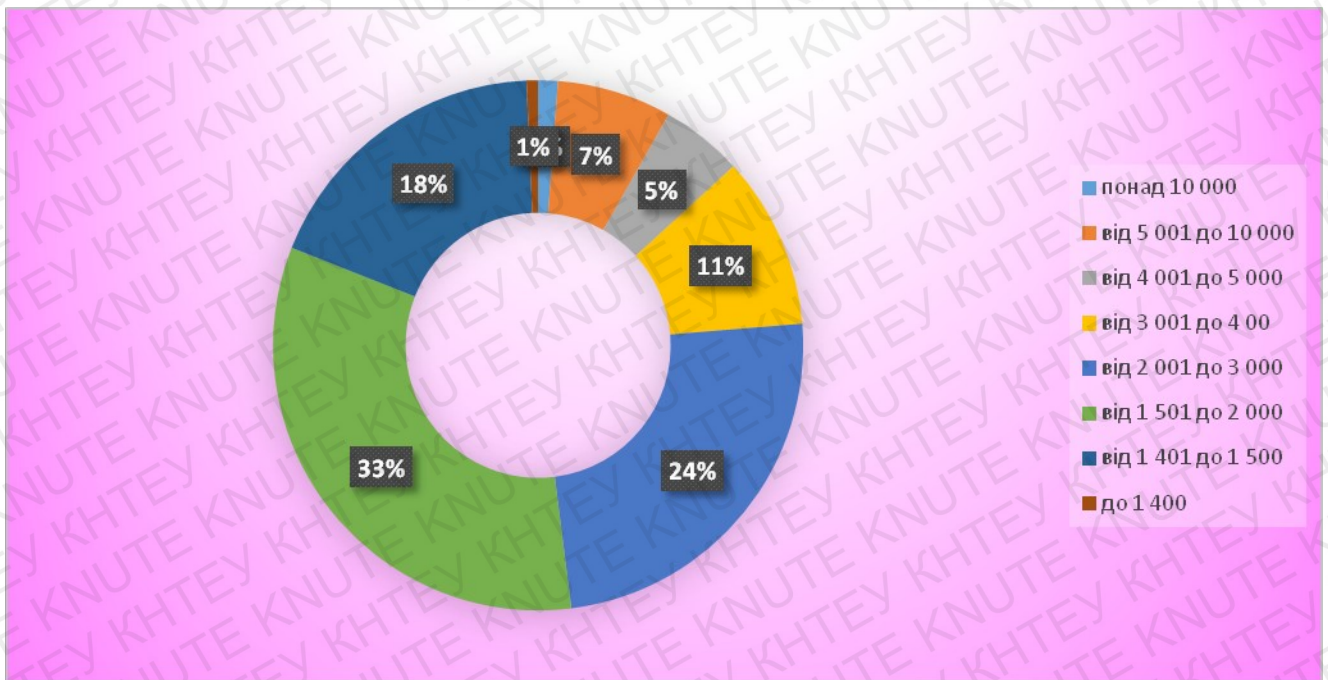

Рис.2.7. Чисельність пенсіонерів за розмірами пенсій

Наразі в Україні пенсії до 2000 грн отримують майже 6 млн пенсіонерів, тобто 52 % від їх загальної кількості. Ми пропонуємо детальніше ознайомитися з інформацією про розміри пенсій у таблиці 2.3.

**Частка пенсіонерів, які отримують низькі розміри пенсій
(станом на 01.01.2019 р.) [8]**

Сума виплат	Кількість пенсіонерів, осіб	Частка у загальній кількості пенсіонерів, %
до 1400 грн	83 517	0,7
від 1401 грн до 1500 грн	2 097 612	18,3
від 1501 грн до 2000 грн	3 788 053	33,0
Усього	5 969 182	52,0

Відтак, нагальним питанням пенсійного реформування слід вважати перегляд чинного алгоритму визначення розміру пенсій. Головний акцент у новому алгоритмі має бути зроблений на сумі грошових внесків, сплачених до пенсійної системи протягом трудового життя працівника [51].

Чисельність одержувачів пенсій через банки, уповноважені на здійснення пенсійних виплат, на 1 січня 2019 року становила 7,2 млн осіб. Їх питома вага у загальній чисельності пенсіонерів становить 62,7%.

Збільшення чисельності одержувачів пенсійних виплат через банки за 2018 рік на 166,0 тис осіб зумовило зменшення витрат Фонду на оплату послуг з виплати та доставки пенсій. Розрахунково економія видатків Пенсійного фонду України становила близько 70,0 млн гривень.

За 2018 рік органами Пенсійного фонду України призначено 352,9 тис нових пенсій. 5 063 особам, яким призначено пенсію за віком уперше, виплачено грошову допомогу у розмірі їхніх десяти місячних пенсій [14].

Державні пенсійні витрати в Україні є одними з найвищих у Європі. У 2017 році витрати на пенсії становили близько чверті загальних видатків державного бюджету, що також є одним із найвищих показників. Багатомільярдні витрати на пенсії в Україні, на відміну від інших країн з високими податками і великими соціальними витратами, не трансформуються в гідні пенсійні виплати для більшості українських пенсіонерів [7].

За звітний період встановлено 9 029 пенсій за особливі заслуги перед Україною відповідно до Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною».

З 1 січня 2018 року особам, які досягли віку 65 років, за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років (для пенсій, призначених до 01.10.2011 – для чоловіків – 25 років, для жінок – 20 років) страхового стажу, мінімальну пенсію за віком встановлено в розмірі 40% мінімальної заробітної плати, визначеної законом про Державний бюджет України.

Максимальний розмір пенсії з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, збільшено з 13 730 грн до 14 350 грн.

У зв'язку зі збільшенням розмірів прожиткового мінімуму відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік», з 1 грудня 2018 року проведені перерахунки 9,3 млн осіб, зокрема:

- мінімального та максимального розміру пенсій;
- доплати за понаднормативний стаж, передбачений Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»;
- пенсій за особливі заслуги відповідно до Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною»;
- підвищень відповідно до законів України «Про статус ветеранів війни, їх соціального захисту» та «Про жертви нацистських переслідувань»;
- щомісячної державної адресної допомоги інвалідам з числа учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС;
- мінімальних розмірів пенсій військовослужбовцям строкової служби, в разі втрати годувальника, розміру надбавки на утриманців відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб»;
- довічної державної стипендії військовослужбовцям, які брали участь у гасінні пожежі на Чорнобильській АЕС;
- державної соціальної допомоги особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій;

- доплати до мінімального розміру пенсії непрацюючим шахтарям, на яких поширюється чинність Закону України «Про підвищення престижності шахтарської праці».

В результаті проведеного перерахунку середній розмір пенсії в Україні зріс з 2 577 грн у листопаді до 2 646 грн у грудні 2018 року [14].

Результати дослідження показують, що рівень пенсійного забезпечення тісно прив'язаний до соціального та економічного розвитку країни. Діяльність Пенсійного фонду України повинна бути спрямована на підвищення постійного і стабільного добробуту найбільш незахищених осіб у суспільстві. Адже кожне підвищення розміру пенсії є результатом цілеспрямованої та коригованої політики Пенсійного фонду України. Тому наповнення бюджету Пенсійного фонду України має важливе значення, а фактори впливу ріст заробітної плати, її повна легалізація, помірний розмір єдиного соціального внеску – мають бути при цьому враховані.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИДАТКІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

3.1. Вдосконалення механізму формування бюджету Пенсійного фонду

Протягом останніх років в Україні проводиться реформа усієї системи соціального забезпечення. Основна увага зосереджена на реформуванні системи пенсійного страхування, яке займає одне із головних місць у соціально-економічному розвитку країни та безпосередньо впливає на рівень життя і добробут людей.

Проблемами у сфері пенсійної системи є недосконалість та існування ряду негативних факторів, серед яких:

- недосконала законодавча база пенсійного страхування,
- дефіцитність бюджету Пенсійного фонду України,
- неефективний механізм притягнення до відповідальності за несплату страхових внесків,
- нераціональне використання коштів на видатки ПФУ,
- відсутність механізму інвестування резервних коштів ПФУ на майбутню перспективу.

Першочерговими проблемами пенсійної системи нашої країни є питання збалансованості бюджету ПФУ, оптимізації механізму формування дохідної бази, а також збільшення коштів від джерел формування бюджету ПФУ.

Сьогодні актуальними є питання дефіциту бюджету Пенсійного фонду України, зокрема порушення принципу економічної залежності видатків на споживання від отриманих доходів і ВВП, дисбаланс розвитку пенсійної системи в рамках його дохідної і видаткової частин. Не менш важливою для України є демографічна проблема – старіння нації, що призводить до скорочення частки працюючого населення та, відповідно, зростання навантаження на ПФУ [29].

За таких умов особливої уваги потребують питання збалансованості бюджету Пенсійного фонду України, а також ефективного й раціонального використання коштів Пенсійним фондом.

Наразі існуючі джерела доходів ПФУ (надходження від сплати ЄСВ, кошти держбюджету та доходи від окремих господарських операцій, з яких сплачується збір на обов'язкове державне пенсійне страхування) досягли своєї граничної потужності й відчутне нарощування доходів ПФУ за відсутності додаткових джерел неможливе. Відтак, постає необхідність пошуку додаткових джерел його фінансування.

Досить вдалим рішенням поставленого завдання можна вважати спрямування до бюджету Пенсійного фонду України коштів, отриманих за розмитнення автомобілів на іноземній реєстрації [41]. Утім, це джерело є одноразовим, натомість джерело додаткового фінансування ПФУ має бути постійним. В якості такого джерела доцільно розглянути податок на розкіш. Проект закону, що передбачає введення такого податку, було подано на розгляд Верховної Ради у 2008 р., однак унаслідок суттєвих вад на підставі висновку Головного науково-експертного управління його не було внесено до порядку денного [35].

За останні роки найбільший розмір бюджетного дефіциту Пенсійного фонду України було виявлено у 2016 році і, як було зазначено раніше, зростання такого показника пояснюється зменшення ставки єдиного соціального внеску до розміру 22% (в 2015 році середній розмір ЄСВ становив 37%), а також скасування утримання ЄСВ із заробітної плати працівників та інших доходів. Метою таких змін було зменшення податкового навантаження на платників податків та очікування щодо виведення «чорних» заробітних плат.

Стрімке зростання ролі бюджетних коштів у формування доходів бюджету Пенсійного фонду України та покритті його дефіциту може стати суттєвою причиною нестійкості бюджетної системи. Адже спрямування значних обсягів бюджетних коштів на покриття дефіциту Пенсійного фонду означає збільшення видаткової частини державного бюджету, що потребує підвищення доходів.

Акумуляція надходжень в умовах затяжної економічної рецесії та існування значної тіньової складової в національній економіці є практично неможливою і призводить до недофінансування інших бюджетних програм.

Негативною стороною збільшення ролі державного бюджету у формуванні доходів Пенсійного фонду України є зростання потреби у державних запозиченнях. Загальна сума державного боргу України постійно зростає. Міністерство фінансів має за мету знизити на кінець 2020 року державний та гарантований борг до 54% до ВВП.

Іншим додатковим ресурсом до бюджету Пенсійного фонду України є збільшення мінімальної заробітної плати. Розмір мінімальної заробітної плати встановлюється і переглядається відповідно до статей 9 і 10 Закону України «Про оплату праці» та не може бути нижчим від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Мінімальна заробітна плата як державна гарантія в оплаті праці встановлюється в законі про Державний бюджет України як в місячному, так і в погодинному розмірі. Пропонуємо проаналізувати розмір мінімальної заробітної плати по Україні за останні роки, що відображено у таблиці 3.1

Таблиця 3.1

Розмір мінімальної заробітної плати по Україні за період з 2014 по 2019 роки [24]

Період	Місячна мінімальна заробітна плата, грн	Зміна, %	Погодинна мінімальна заробітна плата, грн	Зміна, %
з 01.01.2014 по 31.12.2014	1218	0%	7,30	0%
з 01.01.2015 по 31.08.2015	1218	0%	7,29	-0.1%
з 01.09.2015 по 31.12.2015	1378	13.1%	8,29	13.7%
з 01.01.2016 по 30.04.2016	1378	0%	8,29	0%
з 01.12.2016 по 31.12.2016	1600	10.3%	9,59	10.4%
з 01.01.2017 по 31.12.2017	3200	100.0%	19,34	101.7%

Продовження таблиці 3.1

Період	Місячна мінімальна заробітна плата, грн	Зміна, %	Погодинна мінімальна заробітна плата, грн	Зміна, %
з 01.01.2018 по 31.12.2018	3723	16.3%	22,41	15.9%
з 01.01.2019	4173	12.1%	25,13	12.1%

Аналізуючи мінімальну заробітну плату за 2014-2019 роки ми прослідковуємо тенденцію до підвищення такого показника. З 2013 по серпень 2015 року рівень місячної мінімальної заробітної плати становив 1218 грн, з вересня 2015 по квітень 2016 року такий показник збільшився до 1378 грн (зростання на 13,2%), в останній місяць 2016 року – 1600 грн, що означає збільшення на 10,3%. Станом на 01.01.2017 розмір мінімальної заробітної плати зріс у 2 рази та становив 3200 грн, а з 2018 року ми бачимо зростання на 16,3% до 3723 грн. У 2019 році мінімальний місячний заробіток становить 4173 грн, що на 12,1% більше попередньому періоду.

Міністерство фінансів у листі від 05.09.2019 р. №05110-14-6/22263 довело до відома особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на 2020 рік та прогнозів бюджетів на 2021 – 2022 роки. Ми пропонуємо переглянути прогнозні показники мінімального розміру зарплати на такі роки у таблиці 3.2 [24].

Таблиця 3.2

Мінімальний розмір заробітної плати на 2020-2022 роки [24]

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Мінімальна заробітна плата:			
– з 1 січня року (гривні)	4 723	5 003	5 290
– темпи росту (відсоток)	13,2	5,9	5,7
Посадовий оклад працівника I тарифного розряду Єдиної тарифної сітки:			
– з 1 січня року (гривні)	2 102	2 270	2 445
– темпи росту (відсоток)	9,4	8,0	7,7

Як бачимо, за прогнозними даними Міністерства фінансів України передбачається приріст мінімальної заробітної плати у 2020 році на 13,2% до 4 723 грн., у 2021 році на 5,9% до 5 003 грн. та у 2022 році до 5 290 грн. (+ 5,7%).

Таким чином, Міністерство фінансів України прогнозує збільшення мінімального окладу, а значить одночасно із збільшенням заробітної плати передбачається збільшення надходжень до Пенсійного фонду.

Відповідно до Проекту «Основних напрямів бюджетної політики на 2019-2021 роки» визначеного Верховною Радою України у 2020 році передбачається забезпечення економічно обґрунтованого підвищення мінімальної заробітної плати та посадового окладу (тарифної ставки) працівника 1 тарифного розряду Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремої галузі бюджетної сфери [28].

Ускладнює ситуацію надходжень до Пенсійного фонду поступове збільшення демоекономічного тиску на систему державного пенсійного забезпечення (за співвідношенням чисельності осіб пенсійного й працездатного віку, а також кількості пенсіонерів та платників страхових внесків до ПФУ), з яким можна ознайомитися у таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Прогноз чисельності населення України (тис. осіб у середньому на рік)

Роки	Усього населення	Усього	
		Працездатного віку	Пенсійного віку
2015	44 616,5	26 570,7	11 840,1
2020	43 150,8	24 905,7	12 273,8
2025	41 741,2	23 706,9	12 534,4
2030	40 536,2	22 566,3	12 950,5
2035	39 280,5	21 066,3	13 475,8
2040	36 526,3	19 533,0	14 328,0

Якщо в 2015 р. населення працездатного віку переважало населення пенсійного віку в 2,24 разів, то в 2020 році цей показник очікується вже на рівні

2,03, а в 2040 р. – 1,36. У віддаленій перспективі така тенденція суттєво знизить фінансові можливості солідарної системи пенсійного забезпечення.

За середніх показників народжуваності і тривалості життя та за відсутності міграцій, чисельність населення України до 2050 року зменшиться майже на 20% і становитиме 35,2 млн осіб. Скорочення населення відбуватиметься майже виключно за рахунок людей працездатного віку, тоді як чисельність людей віком 60 років і старше зросте на чверть. Частка людей віком 60 років і старше в загальній чисельності населення (індикатор рівня старіння) збільшиться з нинішніх 22% до 33%. Через демографічні зміни, за інших незмінних умов, співвідношення кількості платників внесків і пенсіонерів у пенсійній системі зросте з 1:1 до 1:1,5, тобто десять працюючих утримуватимуть 15 пенсіонерів.

Згідно з середнім варіантом прогнозу від Інституту демографії, за 33 роки населення України скоротиться з 42,6 млн до 35,2 млн осіб., за чим можемо прослідкувати на рисунку 3.1 [25].

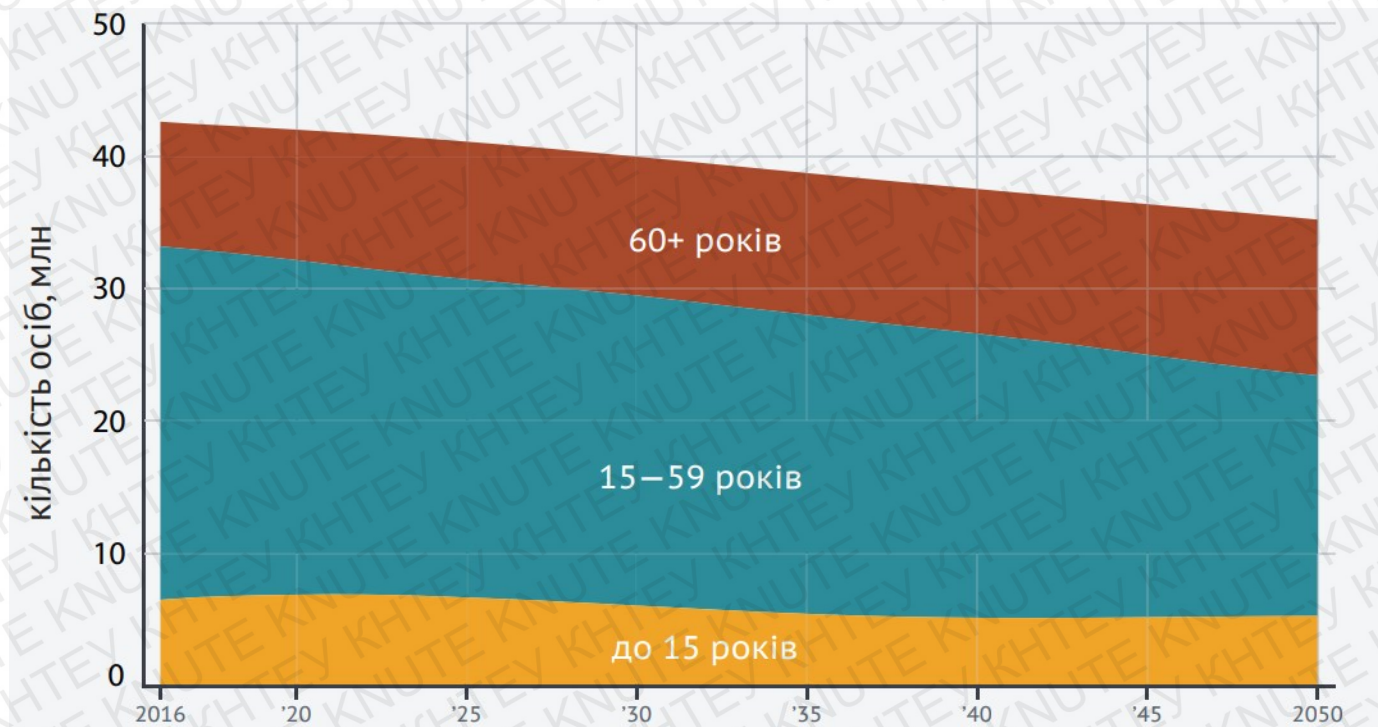

Рис.3.1 Обсяги чисельності населення України в прогнозі до 2050 року [25]

Фінансова стійкість пенсійної системи України є хиткою через вплив ряду факторів, таких як демографічні показники, економічне і соціальне становище,

управлінські, організаційні та політичні рішення. Щоб цього уникнути потрібно вдосконалити джерела надходжень коштів на державне пенсійне страхування, модернізувати механізми фінансування та реалізації пенсійних виплат і пенсійної політики. Також потрібно зменшити нераціональні бюджетні витрати, контролювати доцільність використання матеріальних та фінансових ресурсів пенсійної системи, провести поліпшення та оновлення пенсійного законодавства, підготувати та ввести програму росту трудового потенціалу країни, покращити політику формування доходів.

Водночас державою мають впроваджуватися заходи налагодження фінансового забезпечення системи загальнообов'язкового пенсійного страхування. По-перше, дана процедура вимагає визначення цілей, складання стратегічних планів та прогнозування, підготовки різних варіантів пенсійної політики. По-друге, слід прийняти політичне рішення, провести ефективну пенсійну політику у встановлені терміни, здійснювати неперервний моніторинг, аналіз та контроль запроваджених управлінських рішень. Наступним етапом є раціональне використання бюджетних коштів та коштів Пенсійного фонду і прозорість управлінських рішень [30]. Обов'язковим є аналіз та оцінювання впливу впровадженої пенсійної політики на економічне та соціальне життя суспільства.

Одним з головних питань системи Пенсійного фонду, є питання щодо джерел надходження коштів, яке підлягає глибокому аналізу та вивченню. Актуальність даного питання полягає у тому, що у складній соціально-економічній системі, проходять постійні трансформації, які вимагають аналізу та можливості запровадження нових інструментів, які насамперед будуть впливати на систему пенсійного забезпечення та джерела надходжень до пенсійного страхування.

3.2. Пріоритетні напрями розвитку фінансового забезпечення видатків Пенсійного фонду України

Пенсійне страхування є найважливішим напрямом соціальної політики держави. Наразі у сфері пенсійного страхування України відбуваються зміни, що зачіпають у тому числі й питання пенсійної реформи та індексації виплат. Головними проблемами пенсійної системи є старіння населення, різні економічні кризи та погіршення показників макроекономіки. Особливої уваги вимагають питання формування доходів та видатків Пенсійного фонду України.

Витрати бюджету на забезпечення пенсійних виплат зростають з кожним роком, що ускладнює бюджетні маневри, а також обумовлює високий ступінь залежності від нього Пенсійного фонду. Скільки ще зможе державний бюджет робити трансферти до Пенсійного фонду є питанням часу, а в умовах трансформаційної економіки ця проблема є особливо гострою, оскільки держава для забезпечення пенсійних витрат має нарощувати податковий тиск на економіку і необґрунтовано знижувати індексацію пенсій.

Рішення макроекономічних і демографічних проблем для забезпечення фінансової стійкості лежить у розробці підходу, який буде ефективним у короткостроковій і довгостроковій перспективі, здатний без перебоїв працювати в періоди нестабільної економічної та демографічної ситуації та дозволить управляти витратами бюджету Пенсійного фонду і державного бюджету з урахуванням ресурсних можливостей кожного, зменшить дефіцит бюджету Пенсійного фонду і забезпечить гідну пенсію пенсіонерам.

В цілому видатки Державного бюджету постійно зростають, тому гостро постає питання щодо цільового та ефективного їх використання. Адже в нестабільних умовах розвитку економіки країни, структурної перебудови, високої інфляції, збитковості підприємств та відповідно обмеженості доходів бюджету зростає бюджетний дефіцит, для фінансування якого із року в рік здійснюється все більше державних запозичень, накопичується державний борг, загострюється боргова безпека. Тому особливої актуальності набувають питання обґрунтованого

витрачання бюджетних коштів на формування доходів Пенсійного фонду України в процес і виконання державою соціальної функції щодо осіб пенсійного віку[9].

Бюджет Пенсійного фонду України та його формування на плановий період є важливим процесом, що має враховувати інтереси громадян та гарантувати відповідні виплати і надходження. Із структурою видатків Пенсійного фонду України можна ознайомитися на рисунку 3.2 [34].

Рис.3.2 Структура видатків бюджету Пенсійного фонду за джерелами їх походження [34]

Проект державного бюджету на 2020 рік передбачає 172,6 млрд грн витрат на виплату пенсій та покриття дефіциту Пенсійного фонду України. Дефіцит Пенсійного фонду в останні роки має тенденцію до зниження. Поточного року у нас близько 30 мільярдів гривень дефіцит Пенсійного фонду. Цей показник демонструє, що система пенсійного забезпечення стабілізується [46].

Стратегія модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року, ухвалена Урядом, передбачає завдання, що направлені на якість обслуговування громадян, вдосконалення управління фінансовими ресурсами, впровадження сучасних управлінських та інформаційних технологій, скорочення адміністративних видатків, забезпечення прозорості та відкритості у роботі Пенсійного фонду.

Одним із основних завдань, виконання якого передбачено Стратегією, є підвищення ефективності обслуговування у сфері пенсійного забезпечення. З цієї

метою у межах Стратегії впроваджуватимуться сучасні електронні технології, максимальна автоматизація функціональних процесів і перехід на електронний документообіг, єдині сучасні стандарти якості обслуговування громадян, посилюватиметься інформаційна безпека. Також підвищуватиметься рівень професійної компетентності працівників, що забезпечить підвищення ефективності системи управління діяльністю Пенсійного фонду України. Реалізація Стратегії забезпечить модернізацію роботи Пенсійного фонду України і його територіальних органів і сприятиме покращенню якості обслуговування громадян у сфері пенсійного забезпечення з наближенням його до європейських стандартів.

Метою Стратегії є забезпечення європейських стандартів функціонування та надання послуг, зміцнення фінансової стабільності, підвищення прозорості діяльності Пенсійного фонду, а також оптимізації адміністративних видатків.

Проаналізувавши динаміку основних фінансових показників ПФУ, можна зробити висновок, що процеси, які характеризують фінансовий стан ПФУ за декілька останніх років, свідчать про залежність його бюджету від фінансової підтримки з боку держави. З кожним роком ступінь фінансової самостійності Пенсійного фонду скорочується до мінімуму. Головною причиною цього є дисбаланс дохідної та видаткової частин бюджету як наслідок системного порушення принципу економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів і ВВП.

Перспективами розвитку пенсійної системи в Україні можуть бути посилення дії страхових принципів у діючій солідарній системі, впровадження накопичувальної пенсійної системи та ефективнішого функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення [34].

Відповідно до чинного законодавства пенсійна система країни з 2004 року, є не лише солідарною, а й трирівневою. Вона складається із солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (перший рівень), накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (другий рівень) і добровільного, недержавного пенсійного

забезпечення (третій рівень). Це, так би мовити, на папері, а реально сьогодні в Україні діють лише перший (солідарна пенсійна система) і частково третій (недержавне пенсійне забезпечення) рівні [47].

Існуюча солідарна система базується на принципах загальнообов'язкового страхування, але по факту частка застрахованих осіб з регулярно сплачуваними внесками становить лише 63% зайнятого населення, або 41% населення працездатного віку; близько третини застрахованих сплачують внесок у розмірі, не вищому за мінімальний. Українська держава намагається гарантувати мінімальний рівень пенсій усім літнім людям, що цілком правильно. Але за наявних умов суто страхова пенсійна система фізично неспроможна забезпечити ані повного охоплення населення, ані належного розміру виплат.

Якщо пенсійний вік залишатиметься на рівні 60 років, наприкінці прогнозованого періоду пенсіонерів буде у 1,5 разу більше, ніж платників. За такого співвідношення бездефіцитна страхова система здатна забезпечити розмір пенсії на рівні лише 12% від середньої заробітної плати.

Щоб гарантувати розмір пенсії на рівні 40% середньої заробітної плати, державі доведеться дотувати вже не половину, а дві третини загальної суми пенсійних видатків [45].

З урахуванням неминучості посилення ролі державного бюджету у фінансуванні пенсій, доцільним здається перевести покриття дефіциту солідарної системи та інші державні пенсійні зобов'язання (різноманітні доплати, підвищення до пенсій чорнобильцям, дітям війни тощо) в самостійну фінансову програму, яка буде складовою солідарної системи поряд із страховою. Фактично «легалізувати» той стан речей, який склався [43].

Подібні державні пенсійні програми — їх часто називають національними або базовими — існують у багатьох країнах (Австралія, Нова Зеландія, Канада, Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія та ін.). Виплати з них можуть мати універсальний характер (надаватись незалежно від наявності інших доходів) або надаються на умовах перевірки доходів, та/або зменшуються за наявності інших джерел доходів (заробітку, страхової солідарної пенсії, приватних пенсій тощо).

Розмір виплати зазвичай становить 15—20% середньої заробітної плати [1]. Ці програми виконують одразу кілька важливих функцій: забезпечують пенсіонерам гарантований мінімальний розмір доходу, компенсують вплив демографічних змін, заповнюють прогалини в охопленні страхової системою та водночас допомагають підтримувати адекватну диференціацію страхових пенсій [45].

Структурна реформа щодо створення базового рівня солідарної системи зі страховою надбудовою цілком відповідає завданням Ініціативи універсального соціального захисту, яка проголошена Світовим банком та Міжнародною організацією праці і передбачає, зокрема, забезпечення пенсії для всіх літніх людей [2].

Якщо солідарна пенсійна система працює повною мірою (видатки Пенсійного фонду на 2019 рік передбачено в сумі 438 млрд грн, кількість пенсіонерів на 1 липня — 11,3 млн), то без запровадження другого рівня та без належної підтримки держави активи третього рівня — недержавних пенсійних фондів — на початок 2019-го становили тільки 2,8 млрд грн, а кількість учасників недержавних пенсійних фондів (майбутніх і нинішніх пенсіонерів недержавних пенсійних фондів) — лише 855 тис. осіб, що можемо переглянути на рисунку 3.3 [47].

Рис.3.3. Різниця масштабів солідарної системи (Пенсійний фонд) та добровільно накопичувальної системи (Недержавні пенсійні фонди) [47].

Накопичувальну систему загальнообов'язкового пенсійного страхування (другий рівень), що мала запрацювати ще 2007-го, досі не запроваджено, а востаннє завдання ввести її з 1 січня 2019-го було закріплене в законі, ухваленому Верховною Радою в жовтні 2017-го (пенсійна реформа Гройсмана). Таким чином, за 21 рік пенсійної реформи (1998–2019) в Україні так і не було сформовано всіх інституційних складових цілісної трирівневої пенсійної системи [47].

Пенсійна реформа — це не параметричні зміни солідарної системи, а зміна самої пенсійної моделі. Для нас це фактичний перехід від однорівневої солідарної системи до моделі пенсійного забезпечення на основі трьох рівноправних та однаково важливих рівнів.

Перший рівень нової пенсійної системи — реформована солідарна пенсійна система, яка з розвитком інших двох рівнів виконуватиме функцію соціальної безпеки для громадян поважного віку. Можливі варіанти реформування:

1) перехід від солідарної системи до системи допомоги після настання старості, яка розглядатиметься як варіант непрацездатності, що не потребує медичного висновку чи окремої перевірки й автоматично настає в 60–65 років [44];

2) трансформація солідарної системи в умовно накопичувальну за прикладом Швеції чи Польщі на основі індивідуальних рахунків, де сплачені внески та нарахований на них прибуток обліковуються за єдиною загальнонаціональною методикою [8].

Другий і третій рівні пенсійної системи становлять її накопичувальну складову.

Другий рівень — загальнообов'язкова накопичувальна пенсійна система на основі персональних пенсійних рахунків громадян за участю в сплаті пенсійних внесків працівників та роботодавців (можливо, і держави).

Третій рівень — добровільне накопичувальне недержавне пенсійне забезпечення на основі персональних пенсійних рахунків громадян із різними податковими стимулами для сплати пенсійних внесків як для працівників, так і для роботодавців.

Пенсійна реформа у разі її комплексного проведення може стати одним з реальних реформаторських кроків, адже пенсійні проблеми кардинально впливають на суспільні настрої, фінанси країни та економіку в цілому.

В іншому випадку пенсійні питання стануть підґрунтям для популістських спекуляцій, які збуджують суспільну свідомість і збільшують політичні ризики.

Перше. Нова пенсійна система буде ґрунтуватися на простих і справедливих засадах призначення пенсії, в тому числі з першого рівня. Запровадження трирівневої пенсійної (з часом чотири-п'ятирівневої) дозволить закласти міцний фундамент достойної пенсії для нинішніх та майбутніх поколінь українців.

Друге. Накопичувальними індивідуальними пенсійними рахунками на другому і третьому рівнях пенсійної системи буде охоплено більшість працівників, які вже через рік отримають перші виплати із своїх індивідуальних пенсійних рахунків і будуть пов'язувати наявність там реальних накопичень з пенсійною реформою.

Третє. В країні з'явиться власне джерело довгострокових інвестиційних ресурсів, акумульованих накопичувальною складовою пенсійної системи.

Ухвалення законопроекту народних депутатів і запровадження накопичувальної системи з 1 січня 2020 року, як стверджують автори, забезпечить у найближчі десять років надходження понад 420 млрд грн лише пенсійних внесків.

Ці кошти, реальна сума яких може бути щонайменше на третину більшою завдяки інвестиційному доходу (разом близько 560 млрд грн), можна буде раціонально використати як на розвиток економіки, посилення національної безпеки, так і на зменшення зовнішньої боргової залежності країни.

Четверте. Поява потужного внутрішнього інвестора сприятиме росту фондового ринку, залученню інших внутрішніх інвесторів, а згодом — і іноземних.

П'яте. Наявність ресурсів накопичувальної системи дозволить вітчизняним підприємствам, які будуть відповідати жорстким вимогам пенсійного

законодавства, вже найближчим часом залучати внутрішні інвестиції у розвиток власного виробництва шляхом розміщення акцій в Україні, а не за кордоном.

Водночас, присутність в акціонерному капіталі підприємств частки власності, належної пенсійним фондам, за якими стоять законні інтереси мільйонів громадян, створить для власників корпоративного бізнесу систему додаткового захисту від рейдерських захоплень та корпоративних конфліктів. Це стимулюватиме їх до залучення пенсійних грошей і проходження належних інклюзивних процедур.

Шосте. Запровадження сучасної пенсійної системи буде конкретним кроком з імплементації угоди про асоціацію з ЄС, поліпшить індекс бізнес-клімату та інші рейтинги України. Держава отримає додаткове визнання з боку міжнародної спільноти.

Сьоме. Вияв політичної волі у вирішенні корінного соціально-економічного питання та багатовекторний позитивний вплив пенсійної реформи на всіх її учасників підвищить імідж держави в очах її громадян.

Пенсійні внески, що надходять на персональні пенсійні рахунки громадян у накопичувальній системі, стають їхньою приватною власністю. Для збереження та примноження ці кошти інвестуються в найнадійніші активи, визначені законодавством, за адекватної системи державного нагляду та регулювання. Громадяни, послуговуючись реформованою пенсійною системою, отримують не одну, а три пенсії з різних рівнів, а її сукупний розмір суттєво залежить від суми коштів, накопичених кожною особою на власних пенсійних рахунках.

У цій системі немає місця для патерналізму та популізму. Людина стає відповідальною за своє майбутнє пенсійне забезпечення, а держава гарантує його мінімальний рівень і дбає про соціальний захист громадян поважного віку. Крім того, накопичувальна пенсійна система дасть змогу акумулювати потужний внутрішній інвестиційний ресурс для розвитку економіки [21].

Таким чином, з одного боку, накопичувальна пенсійна система акумулює пенсійні внески, які з року в рік зростають в обсягах, і сприяє економічному розвитку країни, а з другого — дає можливість накопичувати отриманий

інвестиційний прибуток на персональних пенсійних рахунках громадян і суттєво збільшити розмір майбутньої виплати. При цьому накопичувальні пенсійні активи є не тільки приватним багатством громадян країн, які провели пенсійні реформи, а й «фінансовою подушкою», що підтримує економіку в кризовий період. Саме в цьому полягає особливість накопичувальної пенсійної системи, яка на відміну від обтяжливої державної солідарної сама створює ресурси, що активно працюють на національну економіку й водночас є основою для зростання пенсій громадян [34].

Проблеми подолання асиметрії формування ресурсів Пенсійного фонду України мають вирішуватися через модернізацію вітчизняної пенсійної системи, а не за кошти платників податків. Система вертикальних трансфертів повинна обмежуватися обсягами наданих пільг зі страхових внесків. Натомість чинна система пенсійного забезпечення продукує значне навантаження на державний бюджет [19].

Одними з основних чинників гальмування пенсійної реформи в Україні є: вразливість солідарної пенсійної системи до політичних ризиків, перманентне погіршення демографічної ситуації через нестримний процес старіння нації, нестабільність законодавчої бази, невпинна міграція кваліфікованої робочої сили, відсутність заохочувального впливу солідарної системи на флуктуації на ринку праці. До того ж співвідношення чисельності осіб, які отримують пенсії, та працездатного населення наближається до критичної межі.

У нашому дослідженні слушною є думка І. Чугунова, який зазначає, що високий рівень соціального забезпечення населення неможливий у бідній країні, тому єдиною передумовою його підвищення є реалізація стратегії прискореного економічного зростання [48, с. 5].

З метою оптимізації формування ресурсів Пенсійного фонду України й збалансування його бюджету, на нашу думку, доцільно вжити такі заходи як збільшення рівня оплати праці насамперед внаслідок її легалізації, посилити заходи щодо розширення легальної зайнятості населення, забезпечити раціональне співвідношення в розмірах оплати праці працівників бюджетної і небюджетної сфер, підвищити ефективність моніторингу Пенсійним фондом

України адекватності стану сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування фактичному розміру виплаченої заробітної плати, сприяти погашенню заборгованості із виплати заробітної плати, яка є причиною зниження обсягів сплати єдиного соціального внеску, посилити відповідальність суб'єктів господарювання за виплату тіньової заробітної плати і використання нелегального робочого місця.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Пенсійна система як складова системи соціального захисту є важливою частиною державної соціальної політики і надійним індикатором ступеня соціальної спрямованості держави та виконує ключову роль у реалізації соціальної та економічної політики держави.

Пенсійну систему можна визначити як сукупність правових, організаційних та фінансово-економічних інструментів і механізмів, що мають на меті надання непрацюючим громадянам особливих соціальних виплат у вигляді пенсій та реалізацію заходів, пов'язаних з компенсацією громадянам втраченого доходу. У такому контексті пенсійне забезпечення постає як система законодавчих, соціально-економічних і морально-психологічних гарантій особам похилого віку, засобів і заходів, завдяки яким забезпечується гідний рівень життя. Пенсійне страхування розглядається як метод захисту працівників у наслідок належної відповідності характеру страхового випадку. У сучасних умовах роль держави як суб'єкта пенсійної системи суттєво змінюється – звужується щодо безпосереднього управління пенсійним забезпеченням і одночасно зростає стосовно організаційно-правового регулювання всієї сукупності пенсійних відносин. Забезпечення адекватності пенсійної системи її соціальному призначенню постає як мета всіх інститутів системи державного управління. Особливої актуальності набуває виконання всіма суб'єктами пенсійної системи гарантованих державою соціальних зобов'язань, дотримання принципу соціальної справедливості.

Для розвитку пенсійної системи в сучасній Україні характерні непослідовність і циклічність, залежність від низької результативності реформ у політичній, економічній, духовній і соціальній сферах. Зростає демографічне навантаження на працездатне населення, негативний вплив справляють невисока для більшості зайнятого населення заробітна плата, великі обсяги тіньових виплат. Система обов'язкового пенсійного страхування не є збалансованою між страховими внесками й пенсійними виплатами.

З метою покращення та оптимізації формування ресурсів Пенсійного фонду України, збалансування його бюджету та зниження навантаження на державний бюджет, необхідно: розширити кількість робочих місць, рівень формальної зайнятості, стимулювати створення нових робочих місць, виплату легальної заробітної плати; зниження навантаження на державний бюджет, тобто фактично збільшити кількість власних надходжень;

У результаті реформування в Україні має бути створена така пенсійна система: по-перше, вона має поєднувати ефективність і економічну самодостатність із соціальною орієнтованістю; по-друге, раціонально поєднувати розподільні і накопичувальні елементи; по-третє, формувати відповідальне і мотивоване ставлення працівників і роботодавців до накопичення коштів для фінансування майбутніх пенсій.

Роль держави полягає у створенні організаційно-правових основ надійного функціонування системи, накопичення працездатним населенням власних пенсійних заощаджень, гарантуванні їх збереження.

Аналіз джерел формування коштів бюджету Пенсійного фонду України загалом показав тенденцію до щорічного зростання загальних надходжень. Це, звичайно, позитивне явище, але нестача власних коштів щорічно покривалася за рахунок фінансування з Державного бюджету України, частка яких постійно зростає. Така ситуація зобов'язує проводити докорінні зміни у пенсійному забезпеченні через впровадження нової моделі пенсійної системи, розвиток нових форм пенсійного забезпечення, зокрема накопичувальної системи загальнообов'язкового державного страхування та недержавного пенсійного забезпечення, збільшення доходів населення за рахунок виведення з тіні заробітної плати, створення нових робочих місць. Усе це допоможе підвищити розмір доходів Пенсійного фонду, а відповідно й зменшити його дефіцит.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pensions at a Glance 2015: OECD and G20 indicators [Електронний ресурс] // OECD Pension Policy Notes and Reviews. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://oecd.org/els/public-pensions/oecd-pensions-at-a-glance-19991363.htm>.
2. The World Bank Group and ILO Universal Social Protection Initiative: Concept note [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ilo.org/global/topics/social-security/WCMS_378991/lang--en/index.htm.
3. Адамик О. Формування бюджету Пенсійного фонду України: інституційно-процедурний / О.Адамик // Наука Молода. – 2011. - №15-16. – С.157-164
4. Адамик О.В. Облік виконання бюджету органами Пенсійного фонду України [навч.посібник]/ за ред О.В.Адамин – Тернопіль: ТАЙП, 2009. – 168 с.
5. Аналіз джерел формування коштів Пенсійного фонду України [Електронний ресурс] // Львівський національний аграрний університет. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/653590.pdf>.
6. Аналіз доходів та видатків Пенсійного фонду України у 2019 році [Електронний ресурс] // FINANCIAL AND ECONOMIC ANALYSIS OFFICE IN VRU. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://feao.org.ua/products/analz-dohodv-ta-vidatkv-pensynogo-fondu-ukrani-u-2019-rots/>.
7. Витрати Державного бюджету [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://cost.ua/ru/budget/expenditure/pension>.
8. Ганущак Ю. Україні потрібно переходити на більш справедливую солідарно-облікову систему пенсій [Електронний ресурс] / Юрій Ганущак. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/ECONOMICS/ukrayini-potribno-perehoditi-do-bilsh-spravedlivoyi-solidarno-oblikoviy-sistemi-pensiy-ekspert-170200_.html/.
9. Демченко К. І. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ НАДХОДЖЕНЬ ДО ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ України / Карина Ігорівна Демченко. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2019. – С. 11.
10. Державні соціальні стандарти [Електронний ресурс] // Міністерство соціальної політики України – Режим доступу до ресурсу: <https://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html?PrintVersion>.
11. Єдиний соціальний внесок: міжнародний та вітчизняний досвід [Електронний ресурс] // Державна фіскальна служба України – Режим

- доступу до ресурсу: <http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/edunvnesok/>.
12. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2016 рік [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pfu.gov.ua/33972-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2016-rik/>.
 13. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2017 рік [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pfu.gov.ua/33974-zvit-pro-vykonannya-pokaznykiv-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2017-rik/>.
 14. Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2018 рік [Електронний ресурс] // Пенсійний Фонд України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pfu.gov.ua/1545965-zvit-pro-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2018-rik-2/>.
 15. Казначейське обслуговування бюджетних коштів [Електронний ресурс] // Бюджетний Кодекс України – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
 16. Ковалів І. Аналіз джерел формування коштів Пенсійного фонду України / І.Ковалів // Вісник Львівського національного аграрного університету. – 2014. - №21 (1). – С.137-142
 17. Коваль О.П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку: [монографія] / О.П. Коваль. – К. :НІСД, 2012. – 240 с.
 18. Кукурудз О.М. Напрями реформування пенсійної системи України // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (21-23 травня). – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2009. – С.252-253.
 19. Линдюк О. А. Шляхи удосконалення механізмів державного регулювання фінансового забезпечення пенсійної системи України / Олена Анатоліївна Линдюк. // НАДУ. – 2012. – С. 10.
 20. Лібанова Е.М. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації [колективна монографія] / за ред. Е.М. Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. – 2010. – 270 с.
 21. Мельничук В. Г. Пенсійна реформа: спроба №4 [Електронний ресурс] / Віталій Григорович Мельничук // Економічна Правда. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://rpr.org.ua/news/vitalij-melnychuk-pensijna-reforma-sproba-4/>.
 22. Методичні аспекти управління фінансами Пенсійного фонду України [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України. – 2018. – Режим доступу

- до ресурсу: <https://www.pfu.gov.ua/3284-postanova-pravlinnya-pensijnogo-fond-52/>.
23. Механізм формування бюджету Пенсійного фонду України [Електронний ресурс] // Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/pfubudget.pdf>.
 24. Мінімальна зарплата та прожитковий мінімум – 2020: прогностичні показники Мінфіну [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://news.dtkr.ua/labor/compensation/57698>.
 25. Населення України до 2050 року скоротиться на 5,5 млн осіб [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2342672-naseledda-ukraini-do-2050-roku-skorotitsya-na-55-mln-osib-naukovci.html>.
 26. Онищенко В. Нарахування на фонд оплати праці [Електронний ресурс] / В. Онищенко // Головбух. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.golovbukh.ua/article/7226-narahuvannya-na-fond-oplati-prats>.
 27. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14 січ. 1998 р. № 16/98-ВР // Відом. Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – Ст. 121.
 28. Основні напрями бюджетної політики на 2019-2021 роки [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63995.
 29. Панченко І. В. Фінансовий стан та основні проблеми діяльності пенсійного фонду України / І. В. Панченко. // Економічний часопис - XXI. – 2012. – №9. – С. 3.
 30. Пенсійний фонд України. Організаційно-правові та соціально-економічні засади функціонування / Б.О.Зайчук, О.Б.Зарудний, С.Б. Березіна. – К: НВП "АВП" рекомендовано МОН України, 2006. – 298 с.
 31. Порядок отримання з Державного реєстру фізичних осіб - платників податків даних про заробітну плату (дохід) для призначення пенсії у разі втрати документів про її нарахування та виплату [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/za953-17>.
 32. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії [Електронний ресурс] // Закон України № 2189-VIII від 09.11.2017 – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.
 33. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] // Закон України № 2505-VIII від 12.07.2018 – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

34. Про схвалення Стратегії модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року [Електронний ресурс] // кабінет міністрів України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2016-%D1%80?lang=ru>.
35. Проект Закону про податок на розкіш [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=33722.
36. Рура І.В. Аналіз формування бюджету Пенсійного фонду України на регіональному рівні / І.В. Рура // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип.22.13. – С.258-262.
37. Савченко Н.Г. Соціальне страхування: [навч.посіб.] / Н.Г. Савченко. – К.:Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 172 с.
38. Сидоренко Р.В. Особливості нарахування та сплати єдиного соціального внеску у фізичних осіб – підприємців. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 24. С. 141–143.
39. Сидорчук А.А. Механізм формування та використання фінансових ресурсів державного соціального страхування / А.А. Сидорчук // «Молодий вчений». – 2017. - №7(47). – С.470-476.
40. Сідельникова Л.П. Асиметрії формування ресурсів Пенсійного фонду України / Л.П. Сідельникова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип.18. – Ч.2. – С.162-165.
41. Скільки Україна заробила на розмитненні "євроблях" [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://24tv.ua/skilki_ukrayina_zarobila_na_rozmitnenni_yevroblyah_n1094568.
42. Смутчак З. В. Система пенсійного забезпечення як складова соціального захисту населення / Зінаїда Василівна Смутчак. // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – №5. – С. 4.
43. Солідарна пенсійна система України: сучасне становище та шляхи реформування [Електронний ресурс] // Фонд розвитку аналітичних центрів. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://texty.org.ua/pdf/pensions_policy.pdf.
44. Солідарна пенсійна система: злочин тривалістю в століття [Електронний ресурс] // CASE Україна. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/social_secutity/solidarna-pensiyna-sistema-zlochyn-trivalistyuu-v-stolittya-293624_.html.
45. Ткаченко Л. Солідарна пенсійна система: про справжні чинники неефективності [Електронний ресурс] / Лідія Ткаченко // Міністерство соціальної політики України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:

https://dt.ua/macrolevel/solidarna-pensiyna-sistema-pro-spravzhni-chinniki-neefektivnosti-243686_.html.

46. Цього року дефіцит Пенсійного фонду становить 30 мільярдів [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/economics/finance/10551894-cogo-roku-deficit-pensiynogo-fondu-standovit-30-milyardiv.html>.
47. Час пенсійної реформи [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://tyzhden.ua/Economics/233428>.
48. Чугунов І. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / І. Чугунов, І. Запатріна // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 3–14.
49. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Еволюція фінансового механізму пенсійного забезпечення // Вісник КНТЕУ. – 2016. - №1. – С.80-97.
50. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Фінанси пенсійного забезпечення: монографія / І.Я. Чугунов, О.В. Насібова. – Київ: Київ. Нац.торг.-екон. ук-т, 2017. – 248с.
51. Щодо забезпечення права літніх людей на соціальний захист та працю [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-D1%8E%20.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗВІТ
про виконання показників бюджету
Пенсійного фонду України
за 2016 рік
 (тис.грн.)

		Затверд жено бюджето м (зі змiнами)	Фактичн о виконано	Вiдхилення	
				+, -	%
Залишок коштів на початок року	840 600,0	867 769,4	27 169,4	103,2%	
ДОХОДИ:					
власні надходження, усього		109 967 928,4	111 706 564,7	1 738 636,3	101,6%
у тому числі:					
сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування		105 371 083,1	107 148 030,3	1 776 947,2	101,7%
кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними коштами Пенсійного фонду України		56 038,0	55 867,6	-170,4	99,7%
кошти на виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується за рахунок		44 139,4	46 147,6	2 008,2	104,5%

коштів державних небюджетних і недержавних підприємств та установ				
кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених відповідно до пункту "а" частини першої статті 13 Закону України "Про пенсійне забезпечення"	2 634 670,5	2 572 263,2	-62 407,3	97,6%
кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених відповідно до пунктів "б-з" частини першої статті 13 Закону України "Про пенсійне забезпечення"	1 695 072,1	1 662 397,6	-32 674,5	98,1%
кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України	88 140,6	96 502,2	8 361,6	109,5%
інші надходження	78 784,7	125 356,2	46 571,5	159,1%
Усього власних надходжень з урахуванням залишку	110 808 528,4	112 574 334,1	1 765 805,7	101,6%
Кошти Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду України	142 586 226,6	142 586 226,6	0,0	100,0%
Кошти Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних	1 400,0	1 400,0	0,0	100,0%

витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування					
Кошти Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (стаття 25 Закону України "Про Державний бюджет України на 2016 рік")		1 500 000,0	1 500 000,0	0,0	100,0%
Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття		10 448,6	6 693,2	-3 755,4	64,1%
Кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань		0,0	218,5	218,5	x
УСЬОГО ДОХОДІВ з урахуванням залишку		254 906 603,6	256 668 872,4	1 762 268,8	100,7%
	надана позика	0,0		0,0	
УСЬОГО ДОХОДІВ з урахуванням позики		269 067 225,9	266 535 578,7	-2 531 647,2	99,1%
	позика для покриття тимчасових касових розривів, пов'язаних з виплатою пенсій	0,0	-2 350 317,0	-2 350 317,0	x
В И Д А Т К И:					

за рахунок власних надходжень, усього		199 564 846,2	202 095 626,6	2 530 780,4	101,3%
у тому числі на:					
–	пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	188 064 222,4	190 638 561,2	2 574 338,8	101,4%
–	виплату пенсій, призначених згідно з іншими законодавчими актами в частині розміру пенсії, на яку особа має право відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	5 067 016,1	4 851 312,3	-215 703,8	95,7%
–	виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодовується за рахунок коштів державних небюджетних і недержавних підприємств та установ	83 043,8	72 880,1	-10 163,7	87,8%
–	виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття згідно із Законом України “Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни”	99 693,6	79 963,1	-19 730,5	80,2%
–	пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”	3 614 100,7	3 840 566,1	226 465,4	106,3%

—	пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів	133 433,6	145 997,5	12 563,9	109,4%
—	розрахунково-касове обслуговування та оплату за підкріплення готівкою виплати пенсії і грошової допомоги	101 792,2	68 768,6	-33 023,6	67,6%
—	фінансування адміністративних виплат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України	2 401 543,8	2 397 577,7	-3 966,1	99,8%
	за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами	54 489 308,8	51 344 928,1	-3 144 380,7	94,2%
	за рахунок коштів Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	1 400,0	1 400,0	0,0	100,0%
	за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	10 448,6	6 551,8	-3 896,8	62,7%
	УСЬОГО ВИДАТКІВ	254 066 003,6	253 448 506,5	-617 497,1	99,8%
	Залишок коштів на кінець року	840 600,0	870 048,9	29 448,9	103,5%

Джерело: Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2016 рік

ЗВІТ
про виконання показників бюджету

Пенсійного фонду України

за 2017 рік

(тис. грн.)

	Затверджено бюджетом (зі змiнами)	Фактично виконано	Вiдхилення	
			+, -	%
Залишок коштів на початок року	840 600,0	870 048,9	29 448,9	103,5%
ДОХОДИ:				
власні надходження, усього	161 981 083,1	158 910 141,9	-3 070 941,2	98,1%
у тому числі:				
сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	156 402 109,1	154 300 701,4	-2 101 407,7	98,7%
кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними коштами Пенсійного фонду України	65 953,9	45 970,3	-19 983,6	69,7%
кошти на виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових (науково- педагогічних) працівників інших наукових установ, організацій, підприємств та вищих навчальних закладів	46 608,1	28 295,3	-18 312,8	60,7%
кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених відповідно до до пункту "а" частини першої статті 13 Закону України "Про пенсійне забезпечення"	3 523 419,7	2 608 661,3	-914 758,4	74,0%
кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на	1 759 886,3	1 729 132,2	-30 754,1	98,3%

виплату та доставку пенсій, призначених відповідно до пунктів "б"- "з" частини першої статті 13 Закону України "Про пенсійне забезпечення"				
кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України	92 967,4	107 339,4	14 372,0	115,5%
інші надходження	90 138,6	90 042,0	-96,6	99,9%
Усього власних надходжень з урахуванням залишку	162 821 683,1	159 780 190,8	-3 041 492,3	98,1%
кошти Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду України	133 458 626,3	133 458 626,3	0,0	100,0%
кошти Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	1 400,0	1 037,4	-362,6	74,1%
Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	0,0	13,4	13,4	
Кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	0,0	19,4	19,4	
У С Ь О Г О Д О Х О Д І В	296 281 709,4	293 239 887,3	-3 041 822,1	99,0%
В И Д А Т К И:				
за рахунок власних надходжень, усього	228 289 426,4	226 675 672,6	-1 613 753,8	99,3%
у тому числі на:				
– пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	214 646 123,6	213 297 728,2	-1 348 395,4	99,4%

–	виплату пенсій, призначених згідно з іншими законодавчими актами в частині розміру пенсії, на яку особа має право відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	5 345 426,8	4 799 859,0	-545 567,8	89,8%
–	виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових (науково-педагогічних) працівників інших наукових установ, організацій, підприємств та вищих навчальних закладів	82 932,5	41 251,8	-41 680,7	49,7%
–	виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття згідно із Законом України "Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни"	91 808,9	75 507,0	-16 301,9	82,2%
–	пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	4 368 535,9	4 698 685,9	330 150,0	107,6%
–	пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів	149 137,5	170 287,3	21 149,8	114,2%
–	розрахунково-касове обслуговування та плату за підкріплення готівкою виплати пенсії і грошової допомоги	79 461,2	70 040,6	-9 420,6	88,1%
–	фінансування адміністративних виплат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України	3 526 000,0	3 522 312,8	-3 687,2	99,9%
	за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами	67 139 483,5	64 790 631,6	-2 348 851,9	96,5%

за рахунок коштів Державного бюджету України на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	1 400,0	1 037,4	-362,6	74,1%
за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	0,0	4,8	4,8	
У СЬОГО ВИДАТКІВ	295 430 309,9	291 467 346,4	-3 962 963,5	98,7%
Залишок коштів на кінець року	851 399,5	1 772 540,9	921 141,4	208,2%

Джерело: Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2017 рік

Додаток В

Додаток № 4
до наказу Пенсійного фонду
України
26.11.2013 №129

Звіт про виконання бюджету ПФУ

Форма № 2 - ПФ (бюджет)

Річна 2018р.

Установа Пенсійний фонд України
Одиниця виміру: грн.

Найменування показника	Код рядка	Затверджено бюджетом (зі змінами)	Виконано
Залишок власних коштів на початок року	0010	1 772 540 900,00	1 772 540 883,15
Розділ І. ДОХОДИ			
Власні доходи, усього	0030	206 921 338 800,00	202 084 291 951,25
у тому числі:			
- сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	0050	201 714 781 400,00	196 854 722 048,82
- кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними коштами Пенсійного фонду України, та інші власні доходи	0110	117 671 400,00	131 433 560,70
- кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставки пенсій, призначених особам, які працювали на роботах за списком №1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України	0130	3 126 330 000,00	3 147 817 376,05
-кошти від підприємств на покр факт витрат на випл та дост пенсій,призн особам,які працювали на роботах за сп №2 виробництв, робіт,професій,посад і показників,затв КМУ,а також прац, зайнятим на ін посадах,що дають право на приз пенсії за віком на піл умов	0135	1 858 754 500,00	1 827 783 447,46
- кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України	0140	103 801 500,00	122 535 518,22
Усього власних доходів з урахуванням залишку	0150	208 693 879 700,00	203 856 832 834,40
Перерозподіл власних коштів на покриття тимчасових касових розривів	0155		
Кошти Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок і підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду України, у тому числі:	0160	150 090 990 100,00	150 090 990 100,00
на пенсійне забезпечення військовослужбовців, виплату пенсій, надбавок і підвищень, призначених за різними пенсійними програмами, покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України	0164	129 492 065 500,00	131 573 505 573,15
сплата єдиного внеску на загальнообов'язкове держ соц страх за деякі категорії застрах осіб та покр недоотр суми коштів від застосування розміру єдиного внеску, передб ч13 і 14 ст8 ЗУ"Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове держ соц страх"	0165	20 548 924 600,00	18 510 832 164,10
погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду	0166	50 000 000,00	6 652 362,75
Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	0240		50,30
Кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	0250		
УСЬОГО ДОХОДІВ	0260	358 784 869 800,00	353 947 822 984,70

Позичка для покриття тимчасових касових розривів, пов'язаних з виплатою пенсій 0265 4 755 481 821,59

Найменування показника	Код рядка	Затверджено бюджетом (зі змінами)	Виконано
А	Б	1	2
Розділ II. ВИДАТКИ		x	x
за рахунок власних доходів, усього	0280	254 230 341 900,00	259 166 685 117,90
у тому числі на:		x	x
- пенсійне забезпечення осіб, пенсія яким призначена відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	0300	237 174 768 300,00	244 651 962 391,93
- виплату пенсій, призначених згідно з іншими законодавчими актами в частині розміру пенсії, на яку особа має право відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	0310	6 115 843 000,00	3 789 492 951,97
- виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття згідно із Законом України "Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни"	0330	81 734 400,00	67 519 121,52
- пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу в частині розміру пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	0340	5 079 059 300,00	4 916 820 185,12
- пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів	0350	195 653 900,00	193 617 389,86
- розрахунково-касове обслуговування і плату за підкріплення готівкою виплати пенсії та грошової допомоги	0360	79 453 800,00	81 672 566,06
- фінансування адміністративних витрат, пов'язаних із виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України, в тому числі:	0370	5 503 829 200,00	5 465 600 511,44
- на оплату послуг з виплати та доставки пенсій, призначених відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"	0371	1 049 466 400,00	1 014 210 002,04
за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами з урахуванням витрат, пов'язаних з виплатою та доставкою пенсійних виплат	0440	104 454 672 200,00	99 437 904 156,03
у тому числі погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду	0441	50 000 000,00	5 947 595,80
У С Ъ О Г О В И Д А Т К І В	0510	358 685 014 100,00	358 604 589 273,93
Залишок власних коштів на кінець року без Крима і Севастополя	0520	99 855 700,00	98 715 532,36

Заступник Голови правління

І. Ковпашко

Директор департаменту

Т. Король

Джерело: Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2018 рік

Додаток Г

Динаміка надходження власних коштів Пенсійного фонду в розрізі регіонів
(областей) за 2017-2018 роки, тис. грн

№ з/п	Назва регіону (області)	за 2017 рік	за 2018 рік	Відхилення	
				+,-	%
1	Вінницька	4 272 873,0	5 264 690,9	991 817,9	123,2
2	Волинська	2 490 416,6	3 235 729,7	745 313,1	129,9
3	Дніпропетровська	11 544 303,8	13 326 121,7	1 781 817,9	115,4
4	Донецька	6 121 569,2	7 125 275,3	1 003 706,1	116,4
5	Житомирська	3 383 393,7	4 303 383,4	919 989,7	127,2
6	Закарпатська	2 655 122,6	3 370 475,8	715 353,2	126,9
7	Запорізька	5 337 729,9	6 665 794,4	1 328 064,5	124,9
8	Івано-Франківська	3 203 383,2	3 993 104,3	789 721,1	124,7
9	Київська	5 728 261,4	7 608 880,7	1 880 619,3	132,8
10	Кіровоградська	2 604 819,8	3 309 383,1	704 563,3	127,0
11	Луганська	2 020 849,0	2 399 241,3	378 392,3	118,7
12	Львівська	8 049 862,8	9 545 159,4	1 495 296,6	118,6
13	Миколаївська	3 198 592,0	4 014 650,1	816 058,1	125,5
14	Одеська	6 682 983,2	8 345 522,4	1 662 539,2	124,9
15	Полтавська	4 537 750,3	5 788 646,2	1 250 895,9	127,6
16	Рівненська	2 930 397,6	3 787 051,2	856 653,6	129,2
17	Сумська	2 937 283,3	3 677 400,1	740 116,8	125,2
18	Тернопільська	2 241 153,5	2 887 359,1	646 205,6	128,8
19	Харківська	9 113 244,8	11 002 124,6	1 888 879,8	120,7
20	Херсонська	2 460 554,8	3 044 318,5	583 763,7	123,7
21	Хмельницька	3 338 427,5	4 288 652,0	950 224,5	128,5
22	Черкаська	3 230 009,5	3 950 980,2	720 970,7	122,3
23	Чернівецька	1 872 451,1	2 415 084,2	542 633,1	129,0
24	Чернігівська	2 852 796,9	3 674 234,8	821 437,9	128,8
25	м. Київ	56 097 166,2	75 059 626,8	18 962 460,6	133,8
	Центральний апарат	4 746,2	1 401,8	-3 344,4	0,0

Джерело: Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2018 рік

